

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravotní péče

ADÉLA PÍRKOVÁ

Obor: Pedagogika - sociální práce

3. ročník - prezenční forma

**SŇATEČNOST A NESEZDANÁ SOUŽITÍ – SOUČASNÁ
SITUACE V ROZVOJOVÝCH A VYSPĚLÝCH ZEMÍCH**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Knausová, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedla v pramenech a seznamu literatury.

V Olomouci dne 22. 6. 2010

.....
vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala vedoucí práce PhDr. Ivaně Knausové, Ph.D. za odborné vedení práce, trpělivost a podnětné připomínky a rady. Děkuji také všem respondentům, kteří mi poskytli informace pro zpracování praktické části bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. POJMOVÝ APARÁT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	8
1.1 Sňatečnost	8
1.2 Manželství	9
1.3 Nesezdané soužití	10
1.4 Vymezení rodiny	11
1.4.1 Sociologické vymezení rodiny	11
1.4.2 Psychologické vymezení rodiny	11
1.4.3 Pedagogické vymezení rodiny	12
1.4.4 Právní vymezení rodiny	12
1.4.5 Pojetí rodiny z hlediska sociální práce	12
1.5 Rozvojové země	14
1.6 Vyspělé země	15
2. FORMY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ	16
2.1 Instituce manželství	16
2.1.1 Monogamie	16
2.1.2 Polygamie	17
2.1.3 Manželství ve vyspělých zemích	18
2.1.4 Manželství v rozvojových zemích	18
2.2 Kohabitace jako alternativní forma soužití partnerů	21
2.2.1 Severské země	22
2.2.2 Podoby nesezdaného soužití	23
2.3 Neúplná rodina	24
2.4 Oddělené soužití	26
2.5 Singles	27
2.6 Registrované partnerství	29
2.7 Shrnutí druhé kapitoly	30

3. SŇATEČNOST A KOHABITACE V ČESKÉ REPUBLICĚ	31
3.1 Snižování sňatečnosti a změna charakteru partnerského soužití.....	31
3.2 Manželství versus kohabitace	34
3.3 Průzkumy demografického chování.....	36
3.4 Shrnutí třetí kapitoly	38
II. PRAKTICKÁ ČÁST	39
1. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ - SŇATEČNOST A KOHABITACE	39
1.1 Cíl výzkumného šetření.....	39
1.2 Použité metody a techniky	39
1.3 Výběr respondentů	39
1.4 Zkoumaný soubor.....	40
2. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	41
2.1 Výsledek výzkumného šetření	55
2.2 Závěr výzkumného šetření	58
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	61
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	66
SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Nové trendy demografického chování zahrnující pokles sňatečnosti a nárůst nesezdaného soužití se v posledních letech staly předmětem výzkumů mnoha odborníků, kteří usilovně pátrají po příčinách. Někteří tvrdí, že jde o přirozený nevyhnutelný proces, který připisují změnám kulturních vzorců a hodnotových orientací, jiní pokládají za příčinu snižování sňatků negativní socioekonomické podmínky. V jednom se však shodují - instituce manželství nebude nahrazena nesezdaným soužitím. První tvrzení zastupuje sociolog Ladislav Rabušic či profesor Dick van de Kaa. Představitelkou druhého přístupu je Dana Hamplová. Pátrání po příčinách změn nás může zavést až do 70. let 20. století, kdy vznikl termín druhá demografická transice (demografický přechod), za nímž se skrývá tato problematika.

Manželství nebo nesezdané soužití? Legitimní vztah nebo alternativní forma soužití? Podobnou otázku si položil snad každý z nás. Často se setkávám s názory lidí, kteří se domnívají, že je rozumnější si před vstupem do manželství soužití s partnerem nejdříve vyzkoušet. Dnešní vyspělé společnosti rozhodnutí žít v nesezdaném svazku tolerují, někde dokonce i legislativně podporují. Existují však i země, kde je nesezdané soužití stále nereálné, odporující tradicím, náboženství.

Motivem pro volbu tématu bakalářské práce je skutečnost, že se v mém bezprostředním okolí objevuje stále více jedinců, kteří dali přednost nesezdanému soužití před manželstvím a zejména má osobní zkušenost. Během svého dosavadního života jsem se ocitla ve třech typech soužití. Nutno dodat, že jsem byla pouze v roli dítěte, který v dané rodině vyrůstá, nikoliv přímým aktérem. Narodila jsem se rodičům, kteří žili v manželství. Později jsem vyrůstala v neúplné rodině a nyní žiji v rodině doplněné - nesezdané. Má vlastní zkušenost přináší subjektivní pohled na toto téma, se kterým by nemuseli všichni souhlasit. Ráda bych se proto podívala na instituci manželství a jev nesezdaného soužití očima odborníků i široké veřejnosti. Tato problematika má pro mě hlubší smysl možná také proto, že jsem žena, a že mám stále možnost svobodně se rozhodnout, zda uzavřu sňatek nebo zvolím jinou

alternativní formu soužití. Ať už se rozhodnu pro kteroukoliv variantu, důležité je, že tak mohu učinit z vlastní iniciativy, nikoliv pod tlakem společnosti nebo rodičů.

Cílem bakalářské práce je umožnit čtenáři vhled do základní problematiky sňatečnosti a nesezdaného soužití, seznámit jej se základním pojmoslovím, nejčastějšími formami partnerského soužití, aktuální situací na sňatkovém trhu jak v České republice, tak v zahraničí a posléze interpretovat názory a stanoviska náhodně vybraného vzorku respondentů, které byly získány v dotazníkovém šetření.

Jednotlivé kapitoly bakalářské práce jsou uspořádány do dvou tématických částí - teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly, které se dále dělí na podkapitoly a jiné menší úseky. První z kapitol poskytuje vymezení základních pojmů, se kterými v práci operuji a jejichž cílem je přiblížit čtenáři danou problematiku. Obecně lze říci, že lidé nejčastěji volí mezi manželstvím a nesezdaným soužitím. V současné době se nám ale nabízí i jiné formy soužití, které (ne)dobrovolně posunují manželství do pozadí. V druhé kapitole se proto věnuji jak manželství a kohabitaci, tak dalším formám partnerského vztahu. Ve třetí kapitole je nastíněna situace v České republice, včetně vybraných výzkumných šetření, které se u nás problematikou sňatečnosti zabývaly. Na Českou republiku jsem se zaměřila především proto, že patří mezi skupinu vyspělých zemí, které prošly druhou demografickou transicí, jenž se mimo jiné vyznačuje snížením sňatečnosti a porodnosti, uzavíráním sňatků ve vyšším věku, nárůstem nesezdaných soužití a zvýšením mimomanželské plodnosti. Můžeme zde však pozorovat značný rozdíl. Zatímco změny rodinného chování probíhaly v západní Evropě postupně, u nás dosáhly nečekaných rozměrů během krátké doby.

Praktická část pak prezentuje výsledky výzkumného šetření, které proběhlo formou dotazování prostřednictvím dotazníku, který obsahoval soubor dvanácti otázek. Výzkumného šetření se zúčastnili respondenti různých věkových kategorií. Cílem bylo zjistit jejich postoje k otázce sňatečnosti a nesezdaného soužití. Pokusila jsem se také odhalit faktory ovlivňující snižování sňatečnosti na základě výše zmíněných přístupů odborníků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. POJMOVÝ APARÁT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V úvodní kapitole se seznámíme se základní terminologií. V následujícím textu jsou vysvětleny nejen stěžejní pojmy sňatečnost a nesezdané soužití, které přímo vyplývají z názvu bakalářské práce, ale i ty, které se prolínají celou prací.

1.1 Sňatečnost

Sňatečnost lze definovat jako uzavírání sňatků, respektive vznik manželství na základě zákonem stanovených podmínek, sledovaný jako hromadný demografický jev. Intenzita sňatečnosti se vyjadřuje hrubou mírou sňatečnosti, která udává počet sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu v ročním vymezení¹.

Sňatek

Sňatek je formální jednorázový akt, kterým společnost dává souhlas se vznikem manželství a s jemu odpovídajícím reprodukčním chováním, resp. se založením rodiny. Sňatek je chápán jako demografická událost opakovatelného charakteru a aktem sňatku se legalizují sexuální vztahy (Velký sociologický slovník 1996, s. 1003). Dle prohlášení Všeobecné deklarace lidských práv (čl. 16) může být sňatek uzavřen jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.

Český právní řád stanovuje v zákoně o rodině podmínky, které musí být splněny, aby mohlo k uzavření sňatku dojít.² Mezi hlavní faktory řadíme:

- rodinný stav,
- určitý stupeň pokrevnosti,
- sňatkový věk,
- způsobilost k právním úkonům.

Cílem zmíněných podmínek není omezovat právo jednotlivců na manželství, ale chránit hodnoty manželství a rodiny. Každý právní systém vytváří vlastní seznam

¹ Vývoj sňatečnosti v ČR lze sledovat v publikacích, které každoročně vydává ČSÚ.

² Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů (Hlava druhá, § 11 - 14).

překážek, který vychází ze zkušenosti a odpovídá pojetí manželství a rodiny v kontextu místa a doby (Kašný 2006, s. 42).

1.2 Manželství

Jestliže jsme se rozhodli definovat manželství, lze obecně říci, že se jedná o formu svazku mezi mužem a ženou, která je historicky a kulturně podmíněna a společensky upravena. Robert F. Murphy manželství charakterizuje jako trvalý svazek mezi mužem (muži) a ženou (ženami), který partnerům dává vzájemné výhradní sexuální a ekonomické právo a uděluje společenskou totožnost dětem, které z tohoto svazku vzejdou (1998, s. 74).

Uvedená definice má celosvětový charakter, neboť zde autor uvádí možné varianty soužití párů, což je:

- monogamie - soužití jednoho muže a jedné ženy,
- polygynie - soužití jednoho muže a dvou nebo více žen,
- polyandrie - soužití jedné ženy s několika muži.

Právní definice manželství

Česká republika patří mezi země, kde je povolena pouze monogamie.³ Vymezení pojmu manželství najdeme v české legislativě, a to v Zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. Pokud jde o právní definici manželství, ustanovení § 1, odst. 1 uvádí, že manželství je trvalé společenství muže a ženy, založené zákonem stanoveným způsobem.

Označení trvalé společenství však není příliš vhodné, neboť evokuje představu, že by mělo trvat napořád. Trvalým se však v tomto případě rozumí rozhodnutí partnerů, že chtějí spolu žít zákonem stanoveným způsobem, není tím tedy myšleno soužití jen na zkoušku, ale dlouhodobě (Choděra 2002).

Za hlavní účel manželství je dle zákonodárství považováno založení rodiny a řádná výchova dětí. Zákon počítá i s tím, že se v manželském soužití mohou vyskytnout problémy, které povedou k rozpadu manželství, a proto je součástí zákona o rodině hlava pátá, která definuje rozvod.⁴

³ Princip monogamie je chráněn i normami trestního zákoníku, Hlava čtvrtá, § 194.

⁴ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 23 - 29.

1.3 Nesezdané soužití

Nesezdané soužití neboli kohabitace je forma soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří žijí ve svazku podobném manželství. Mají spolu intimní sexuální vztahy, společně bydlí a společně hospodaří, avšak nejsou oficiálně sezdáni (Rabušic 2001, s. 193).

V praxi se můžeme mimo nesezdaného soužití a kohabitace setkat také s pojmy konkubinát⁵ nebo faktické manželství⁶. Tyto termíny však z úst české veřejnosti uslyšíme zřídka. Častěji se spíše setkáme s označením „žijí spolu“:

- na psí knížku,
- na hromádce,
- v nesezdaném svazku,
- jako druh a družka.

Pro partnerské soužití bez sňatku používají také zahraniční odborníci celou řadu označení. Většina zemí ovšem přijímá termín nesezdané soužití. I když se jednotlivá pojmenování méně či více liší, význam zůstává stejný.

Označení nesezdaného soužití používané v zahraničí:

(Rabušic 2001, s. 193).

- společné soužití (living together),
- konsensuální svazek (consensual union),
- manželství na zkoušku (trial marriage),
- kamarádké manželství (companionate marriage),
- dvoustupňové manželství (two-step marriage),
- manželství bez dokladů.

⁵ Z lat. concubinatus = pohlavní soužití. Jedná se o soužití muže a ženy mimo manželství. V dnešní době se výraz konkubinát příliš nepoužívá a je nahrazen pojmem nesezdané soužití (Jandourek 2001, s. 29).

⁶ Pojmem „faktické manželství“ je ve výsledcích sčítání lidu označováno soužití partnerů žijících společně v jednom bytě, kteří deklarovali na sčítacím tiskopisu svůj vzájemný vztah jako „druh, družka“ (Český statistický úřad – Sčítání lidu, domů a bytů 2001).

1.4 Vymezení rodiny

I když každý ví, co pojem rodina znamená, může si jej spojovat s různými představami, emocemi, hodnotami a zkušenostmi. Rodina je nepostradatelná nejen pro jednotlivce, ale i pro celou společnost, která tuto instituci společně se státem ochraňuje.⁷ Hovoříme o primární skupině, která je charakteristická malým počtem osob, mezi kterými vznikají silné citové vazby, a které spolu bezprostředně komunikují (Velký sociologický slovník 1996).

Vzhledem k tomu, že rodina zasahuje do všech společenských disciplín, neexistuje jedna definice, která by byla všeobsahující, neboť každý ze společenských oborů pohlíží na tento jev s ohledem na svůj předmět výzkumu. Níže jsou pro srovnání uvedeny vybrané definice rodiny, které lze najít v uvedených společenských slovnících.

1.4.1 Sociologické vymezení rodiny

Rodina je obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury každé společnosti i základní ekonomickou jednotkou. Její hlavní funkcí je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva (Velký sociologický slovník 1996, s. 940).

1.4.2 Psychologické vymezení rodiny

Z hlediska psychologie je rodina chápána jako společenská instituce založená na sexualitě a rodičovských tendencích. Hlavní funkcí rodiny je v naší společnosti zajistit bezpečí jejích členů a výchovu dětí. Prostřednictvím rodiny si děti osvojují řeč, zvyky a tradice své skupiny. Napodobováním a identifikací s rodiči formují svou osobnost, utvářejí svůj charakter a přecházejí od egoismu k altruismu (Sillamy 2001, s. 182).

⁷ Všeobecná deklarace lidských práv (čl. 16) hovoří o rodině jako o přirozené a základní jednotce společnosti, která má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

1.4.3 Pedagogické vymezení rodiny

Rodina v podání Pedagogického slovníku je charakterizována jako nejstarší společenská instituce, která plní mimo jiné socializační, ekonomickou, sexuální a reprodukční funkci. Vytváří určité emocionální prostředí, formuje mezilidské vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Současné pojetí směřuje k chápání rodiny jako sociální skupiny, žijící ve vlastním prostoru - domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a primární jistoty dětem. Spolu se vzdělávacími institucemi plní rodina důležitou výchovnou funkci (Průcha 2009).

1.4.4 Právní vymezení rodiny

Česká legislativa rodinu nijak jednoznačně nedefinuje, ale zdůraznila její významnost samotným názvem právního předpisu - Zákon o rodině. Zákonodárství hovoří o rodině pouze v souvislosti účelu manželství, kterým je založení rodiny a řádná výchova dětí, jak bylo již řečeno. Pojem rodiny je potřeba vykládat v obecném slova smyslu, kdy rodinu tvoří manželé, jejich děti, eventuálně další příbuzní s nimi společně žijící, a kteří ve smyslu občanského zákoníku tvoří společnou domácnost a mají vůči sobě vzájemná práva a povinnosti (Choděra 2002, s. 10).

1.4.5 Pojetí rodiny z hlediska sociální práce

Rodina existuje především proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti. Reprodukce člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a společnosti. Rodina kromě toho propojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity. Rodina je první model společnosti, s jakým se dítě setkává. Dítě se v rodině učí mnoha dovednostem, jež nejsou závislé na jeho pohlaví. Učí se však také své sexuální roli (Matoušek 2003, s. 9). Sociální práce pohlíží na rodinu jako na nepostradatelnou instituci, a to jak pro dospělého jedince, tak zejména pro dítě.

Stálý partner a děti jsou dle názoru Matouška přední hodnoty lidského života. O ně dospělý jedinec opírá pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, od těchto hodnot se odvíjí jeho psychická pohoda i zdraví.

Nutné je si uvědomit, že rodina vzniká teprve v okamžiku, kdy se muži a ženě narodí dítě. Stále častěji se však setkáváme se situací, kdy si do svazku, ať úředně zpečetěného nebo nikoliv, jeden či oba partneři přivádí své biologické děti. Můžeme v tomto případě hovořit o rodině? Padrnos je toho názoru, že se v tomto případě nejedná o rodinu v pravém slova smyslu, ale o společenství či sociální skupinu, kterou můžeme spíše nazvat pseudorodinou. Takovou rodinu charakterizuje výrokem: „ Pojď se podívat, tvoje děti se popraly s mými dětmi!“ O rodinu byť pravděpodobně s podstatně komplikovanějšími vztahy, by se podle Padrnose jednalo v případě, kdyby jeden z takového partnerského vztahu mohl zvolat:“ Pojď se podívat, tvoje děti a moje děti se popraly s našimi dětmi!“ (Veselá 2003, s. 11).

Téma rodiny je stále živé. I přes mnohé katastrofické vize a předpovědi o klesající soudržnosti dnešní rodiny, o hrozbách plynoucích z rozvolněnosti manželských vztahů a nárůstu rozvodů⁸, zůstává rodina stále nejvýznamnějším opěrným bodem a institucí socializace člověka. Tvář rodiny, způsoby jeho fungování, podoby rodinné intimity se mění. Některé opěrné pilíře rodinného života však již více než století zůstávají (Singly 1999, s. 7).

⁸ V roce 2009 bylo v České republice rozvedeno 29 100 manželství. Podíl manželství končící rozvodem v tomto roce dosahuje tedy 47%. Většina rozvodů je iniciována ze strany žen a jako hlavní důvod rozpadu manželství je uváděn rozdíl povah, názorů a zájmů (ČSÚ). Česká republika patří v Evropě k zemím s největší rozvodovostí, společně např. s Litvou a severskými zeměmi. Naopak nejstabilnější manželství můžeme nalézt např. ve Španělsku, Irsku a Itálii (Eurostat).

Vzhledem k tomu, že se tématem sňatečnosti a nesezdaných soužití zabýváme v souvislosti s rozvojovými a vyspělými zeměmi, je nutné tyto pojmy vymežit.

1.5 Rozvojové země

Rozvojové země, často nazývané jako země „třetího světa“, představují jeden z hlavních segmentů světového hospodářství. Hovoříme o specifické skupině zemí, které se řadou charakteristik odlišují od rozvinutých tržních ekonomik, a které vznikly po druhé světové válce rozpadem koloniálních systémů bývalých metropolí. Geograficky se rozvojové země nacházejí v regionu Latinské Ameriky, Afriky, Středomoří (Evropa), v Asii a Oceánii (Žák 1999, s. 616). Je nutno podotknout, že i skupina rozvojových zemí se od sebe často liší svou ekonomickou úrovní.

Charakteristické znaky rozvojových zemí:

(Velký sociologický slovník 1996, s. 1335)

- převažující zemědělství,
- nízká technická a technologická úroveň výroby,
- nízký stupeň produktivity práce,
- bohaté surovinové zdroje,
- převaha vývozu surovin a polotovarů nad produkcí finálních výrobků,
- vysoký přírůstek obyvatel,
- nízký úhrnný společenský produkt,
- nízká úroveň vzdělanosti,
- nízká životní úroveň,
- poměrně silná armáda.

1.6 Vyspělé země

Termín vyspělé země se používá pro kategorizaci zemí s vyspělou ekonomikou, kde dominuje terciární a kvartérní sektor průmyslu.⁹ Tato úroveň ekonomického rozvoje se obvykle projevuje vysokými příjmy na obyvatele a vysokou hodnotou indexu lidského rozvoje (HDI)¹⁰, který zahrnuje následující tři základní ukazatele rozvoje:

- střední délku života,
- gramotnost obyvatelstva staršího 15 let a počet přihlášených dětí na školy primárního, sekundárního a terciárního stupně,
- HDP na jednoho obyvatele.¹¹

Mezi další charakteristiky ekonomicky vyspělých zemí patří:

- vysoká zaměstnanost ve službách,
- nerovnoměrné rozmístění hospodářství,
- rozvoj cestovního ruchu a dopravy,
- orientace na vědu a výzkum,
- vysoký hospodářský potenciál.

Mezi vyspělé země se obvykle neřadí země, jejichž bohatství je založeno pouze na těžbě a vývozu nějaké komodity, a přitom nejsou adekvátně rozvíjeny ostatní složky hospodářství (www.wikipedia.org).

⁹ Terciární sektor se zaměřuje na odvětví služeb a kvartérnímu sektoru dominuje výzkum a informační a komunikační technologie.

¹⁰ Human development index (HDI) je pokus o vyjádření kvality lidského života, za pomoci porovnání údajů o chudobě, gramotnosti, vzdělání, střední délky života, porodnosti a dalších faktorů, který vypracovává OSN a od roku 1993 jej používá ve své každoroční zprávě.

¹¹ Hrubý domácí produkt je celková hodnota statků a služeb vytvořená za dané období (obvykle za jeden rok) na určitém území. Tento ukazatel se používá v makroekonomii pro určování výkonnosti ekonomiky státu.

2. FORMY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ

V současnosti se můžeme setkat s různými typy soužití. Některé si jedinci volí dobrovolně, jiné naopak nikoliv. Nyní se zaměříme na interpretaci nejčastějších druhů soužití, se kterými se můžeme setkat jak v České republice, tak v zahraničí.

2.1 Instituce manželství

Manželství přináší v životě jednotlivce velké změny. Uzavřeme-li sňatek, přijímáme novou roli manžela/manželky, která může být vnímána jinak než jak je vnímána role partnera. Manželé na sebe berou od počátku soužití různá omezení. Jejich životní styl, způsoby jednání i rozhodování jsou ovlivněny tím druhým. Nově vzniklá jednotka, manželský svazek a posléze rodina, se stává právní institucí, a tedy již není pouze čistě soukromou záležitostí. Má tudíž ze zákona svá práva na ochranu, a stává se také institucí, která na sebe bere před společností nebo před samotným Bohem závazek: zodpovědně spolu žít v dobrém, zlém i všelijakém (Plaňava 1998, s. 107).

Od začátku moderní doby se manželství a rodina začaly dostávat do nového kulturního a společenského kontextu. V předcházejících staletích bylo manželství tématem pro teology, nebo ještě přesněji pro církevní právníky, a církevní autority získaly výlučnou jurisdikci nad právními aspekty manželství a rodiny. Postupně se o toto téma začali zajímat také humanisté, filosofové a s pokračujícím rozvojem společenských věd i další odborníci (Kašný 2006, s. 25).

Manželství, jako forma svazku mezi mužem a ženou, bylo definováno již v první kapitole. Nyní se detailněji zaměříme na jednotlivé podoby tohoto typu soužití, které byly rovněž zmíněny v předchozím textu.

2.1.1 Monogamie

Nejrozšířenější formou manželství ve světě je monogamie¹², tedy soužití jednoho muže s jednou ženou, která je rozšířeným a legálním zvykem v Evropě, na většině území Asie, Austrálie, Severní a Jižní Ameriky. Soužití jednoho muže s jednou

¹² Termín monogamie vznikl ze spojení řeckých slov *monos* (jeden, sám) a *gamos* (manželství, jednota).

ženou má za následek vznik nejmenší rodinné jednotky, což je nukleární rodina, jejichž členy jsou otec, matka a dítě/děti (Murphy 1998). Rozsáhlá mezikulturní srovnání zjistila, že více než 85% známých společností opírá svou fyzickou i sociální reprodukci o instituci párové monogamické rodiny. Také tři z pěti velkých světových náboženství, a to křesťanství, judaismus a hinduismus, jsou monogamická (Možný 2006). V monogamních společnostech nelze uzavřít vícečetná manželství. Pokud se tak stane, je spáchán trestný čin. Někteří jedinci tento fakt řeší nemanželskými poměry, neboť mít milenkou/milence je sice nemorální, ale zákonné.

2.1.2 Polygamie

Polygamie je velmi často diskutovaná forma manželství. Většina lidí si tento pojem spojuje s mnohoženstvím, ale dále ho již nerozlišuje. Forma soužití více než dvou partnerů, tedy polygamie, má však dvě podoby, a to polygynii, čili výše zmíněné mnohoženství, a polyandrii, tedy manželství jedné ženy s více než jedním mužem.

Polygynie

Mnohoženství je častější forma polygamie a má své místo zejména v muslimských zemích, kdy Korán povoluje, aby měl muž současně až čtyři ženy. Možné horní hranice však dosahují jen bohatí muži, neboť polygynie je velmi náročná na investice. Povinností muže je rovnoměrně a pravidelně rozdělovat svým manželkám nejen přízeň finanční, ale také časovou a sexuální. Znevýhodnění jsou v tomto případě muži chudí a nemocní, neboť se často ocitají v situaci, kdy nejsou schopni uživit ani jednu manželku. Vzhledem k tomu, že je to věc společenské prestiže, sní o větším čísle. Můžeme se setkat i s případy, kdy se žena žijící v polygammí kultuře stane raději druhou manželkou bohatého muže, nežli první a jedinou ženou muže chudobného (Verecký 2010). Stále více se však vyskytuje názor, že dochází ke směřování ideálu ve formě monogamie. Toto přesvědčení podporuje i výrok z Koránu: „Bojíte-li se, že nebudete spravedliví (k více než jedné ženě), tedy si vezměte jen jednu nebo ty, jimiž vládnu pravice vaše.“ Lze říci, že je téměř nemožné rovnoměrně rozdělit svoji lásku a pozornost (Smith 1995). Většina lidí se domnívá, že polygynie vede k degradaci postavení žen, ale takové uvažování je pouze extrapolací našich vlastních norem.

Polyandrie

Druhá forma polygamie, tedy polyandrie je pro většinu lidí nepochopitelná nebo směšná. Sňatek jedné ženy s více muži se povoluje pouze v několika málo společnostech. Poměrně zřídka se tento typ manželství objevoval u nevadských Šošonů. Nejslavnější případy jsou však známy z Markézských ostrovů v Polynésii, z Tibetu¹³ a u některých horských kmenů v Indii (Murphy 1999, s. 83).

2.1.3 Manželství ve vyspělých zemích

Ve vyspělých zemích je volba partnera, s kterým plánujeme uzavřít manželství subjektivní záležitostí a zejména volbou svobodnou. V dnešní době máme možnost manželství odmítnout, rozvést se, pokud již bylo uzavřeno, žít s partnerem tzv. na hromádce či být sám. Moderní manželství se vlivem hodnotových, společenských a ekonomických změn začalo podstatně odlišovat od své dřívější podoby. Na rozdíl od minulosti již sňatek neuzavíráme za účelem pokračování pokrevní linie či rodu nebo z důvodu spojení rodin odlišných zájmů. Partnera, kterého si volíme jako „celoživotního společníka“, vybíráme nejčastěji na základě emocionálního postoje, tedy zamilovanosti, tedy lásky k němu. Když má být manželství založeno na lásce, nemůže se už uzavírat za účelem zisku, ani domlouvát mezi dvěma rodinami, jež se snaží chránit nejlépe svůj majetek. Nesmí být spoutáno, alespoň v představách lidí, společenskými a rodinnými tlaky a omezováním (Singly 1999, s. 62).

2.1.4 Manželství v rozvojových zemích

V rozvojových zemích se stále setkáváme se situací, kde při rozhodování hraje roli majetek, a tak se zde materiální hodnoty dostávají před ty emocionální. Citové pouto se v zemích třetího světa mezi mužem a ženou při uzavírání sňatku nepředpokládá. Manželství je povinnost, kterou má jednotlivec vykonat pro blaho obce. Na svobodné muže a ženy se nahlíží s opovržením (Matoušek 2003). Představa, že by nám měli rodiče vybírat budoucího ženicha či nevěstu je v naší

¹³ Polyandrie mezi tibetskými pastevci jaků žijícími v Himaláji je ekonomicky logická. Aby se stal muž finančně soběstačným, musí si nejdříve vybudovat stádo, což je v tomto krutém podnebí dost složité. Dokud se muž nestane nezávislým, přidává se ke svému staršímu bratrovi. Ten je i nadále hlavou rodiny a otcem dětí své ženy. Mladší bratr mu pomáhá na pastvě a má rovněž sexuální přístup k jeho ženě. Pokud se později objeví nějaká žena, má mladší bratr právo se oženit. Je to způsob jak oddálit vstup do manželství a současně uspokojit sexuální potřeby mužů.

společnosti nereálná. Předem sjednané svazky jsou však v některých zemích na denním pořádku. Rodiče domlouvají sňatky někdy i dlouho před dosažením oficiální hranice způsobilosti k uzavření manželství, která je např. v případě většiny islámských zemí 16 let (Matoušek 2003). Mohli bychom polemizovat o tom, zda mají tyto sňatky větší šanci na úspěch než manželství, které partneři uzavírají na základě svobodného rozhodnutí, neboť obojí má svůj původ a tradici.

Dozor starší generace je nejmarkantnější v těch společnostech, kde při svatbě dochází k velkým převodům majetku. Téměř po celé Africe musí manželova rodina při uzavírání sňatku zaplatit „cenu za nevěstu“. Jde o způsob vyjádření úcty k ženě a jejímu rodu a o kompenzaci za to, co rodiče stála její výchova, a co je ze všeho nejdůležitější, touto cestou si mužova rodina zajišťuje nárok na ženy potomky.¹⁴ Před příchodem průmyslové revoluce a v jejich počátcích bylo v Evropě hlavním typem rodinné výměny věno, což byl majetek, který nevěstě nebo manželskému páru předávala její rodina. Věno na rozdíl od ceny za nevěstu, nemělo nic společného se získáváním nároku na děti nebo s rekompencací rodiny ženicha (Murphy 1999, s. 85).

Indie

Podle všech tradičních indických náboženství byly vždy svatby dohodnuty mezi rodiči. Spojení se chápalo jako náboženská smlouva mezi oběma rodinami, což mělo pomáhat k udržení sociálního řádu. Způsob uzavírání sňatků měl zamezit překračování hranic mezi kastami. Lidé z nižších kast neměli získat přístup směrem nahoru a tímto způsobem bylo také lehčí je udržet u řemesel, která se dědila z generace na generaci. Většina dívek byla provdána ještě před pubertou a mít doma zralou dceru se považovalo za monumentální hřích. Když bylo manželství uzavřeno, pár se nastěhoval k manželovým rodičům, čímž vznikaly "spojené rodiny". Nevěsta neměla skoro žádná práva a musela poslouchat svou tchyni, jakož i sourozence svého muže a manželky jeho bratrů, pokud byly v domácnosti delší dobu (Raus 2008).

¹⁴ Dojde-li před narozením dětí k rozvodu, může manželova rodina požádat o vrácení ceny za nevěstu. Vzhledem k tomu, že cena za nevěstu se splácí v průběhu několika let, není dítě plně začleněno do otcovy rodiny, dokud není splácení ukončeno. Pokud rodina splácení nedokončí, je dítě často přičteno rodině matky.

Základní zásadou hinduismu je přesvědčení, že lidé jsou různí, proto se lidé s přihlédnutím k tomu, v čem mohou nejvíce prospět společnosti a zároveň nejlépe rozvinout své vlastní možnosti dělí do čtyř skupin (Smith 1995).

1. Brahmani neboli vidoucí - pro své reflexivní založení a své živé intuitivní chápání toho podstatného v lidském životě jsou intelektuálními a duchovními vůdci celé společnosti. Náleží jim funkce, jež naše civilizace přisoudila filozofům, umělcům, náboženským vůdcům a učitelům.

2. Správci či organizátoři - nadaní řídit lidi tak, aby se nejúčinněji využilo jejich talentu a možností.

3. Výrobci - spadají sem řemeslníci, rolníci a dnes také inženýři, tedy lidé obratní ve vytváření hmotných věcí, na nichž závisí život.

4. Pomocníci - do této skupiny patří např. nádeníci, nekvalifikovaní či tovární dělníci.

Legislativa v Indii umožňuje svobodu rozhodování, přesto dodnes zůstává náboženský a kastovní systém velmi silný. Zejména v chudých venkovských oblastech se zvyky nadále udržují. Ohrožení kastovního systému ale stále více představuje hospodářský rozvoj. V indických městech žije dnes 28 % obyvatel a nová anonymita umožňuje lehčí překračování kastovních hranic. Kromě toho se příslušníci nejnižších kast někdy zbaví tradičních zaměstnání díky kvótám na studia nebo místům ve státní správě. Navíc rostoucí vliv Západu přináší stále větší možnosti ženám. Mnohé firmy přesouvají své telefonické a jiné služby do levnější Indie a hledají mladé, perspektivní zaměstnance. Ačkoliv ve městech obsazují ženy pouze 18 % pracovních míst, až 38% se jich hlásí na vysoké školy. Výsledkem je to, že jsou daleko více nezávislé a daleko více si také uvědomují svá práva.

V generaci rodičů dnešní mladé generace byla svatba z lásky raritou, dnes ale studie uvádějí, že takové případy tvoří až 10 % uzavíraných sňatků ve městech. Nicméně, i ve venkovských oblastech se rovnost mezi partnery zvyšuje, což vede k větší rozvodovosti. Podle časopisu India Today postihuje dnes rozvod desetinu dohodnutých manželství. Častou příčinou rozchodu jsou spory mezi partnery (Raus 2008). Bez ohledu na sňatky uzavírané z lásky či v rámci dohody mezi rodiči, lze ale

obecně říci, že tradice manželství má v hinduistických zemích pevné kořeny a i nadále bude preferovanou formou partnerského soužití.

Čína

V čínské politice plánování rodiny se prolíná řídicí úloha vlády s přáními širokých mas obyvatelstva. Základními rysy této politiky jsou pozdější sňatek a pozdější rodičovství, aby tak rodiny měly méně, ale zdravějších dětí. V názorech lidí na uzavírání manželství, výchovu dětí a rodinu došlo k obrovským změnám. Velká většina obyvatel Číny přijímá pozdější uzavírání sňatků, pozdější příchod dítěte a menší počet, ale zdravějších dětí s porozuměním jako normu, kterou je třeba dodržovat. Dnes už lidé nedělají rozdíl mezi synem a dcerou. Obecnou zvyklostí se stalo založení malé harmonické rodiny s civilizovaným životním stylem. Podle zákona o uzavírání sňatků se muž může oženit ve 22 letech a žena provdat ve 20 letech. Sňatek je potvrzen úřadem pro registraci manželství (Čína 2000, s. 14).

2.2 Kohabitace jako alternativní forma soužití partnerů

O nesezdaném soužití můžeme hovořit jako o relativně novém fenoménu, který lze pozorovat v západních zemích od 60. let 20. století. O 25 let později se již kohabitace stává masovým jevem. Jak již bylo řečeno, jedná se o formu soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří spolu sdílí stejnou domácnost, hospodaří a mají spolu intimní sexuální vztahy. V některých moderních společnostech se ustálila instituce společné domácnosti druha a družky, kdy osoby společně žijí ve svazku připomínajícím manželství, ale sňatek neuzavřeli. Tolerance sexuálních norem a akceptace předmanželského sexuálního styku spolu s rozvojem efektivní antikoncepce umožnily oddělit nejen sex od reprodukce, nýbrž i sexuální život od manželství. Vznikl tak prostor pro nesezdaná soužití. Úplně nový fenomén to ovšem není, neboť kohabitace byla častá již ve středověku, tehdy však především mezi nevolníky a sociálně vyloučenými vrstvami obyvatel. (Velký sociologický slovník 1999).

Ve 20. letech minulého století se v USA objevilo několik návrhů na tzv. „manželství na zkoušku“ a byla propagována myšlenka na „kamarádké manželství“, tj. na legalizovaný bezdětný vztah, který by bylo možné po vzájemném souhlasu rychle a jednoduše ukončit. Bertrand Russell, anglický filosof, šel během svého

pobytu v USA ve svém návrhu ještě o krok dále. Souhlasil s ideou kamarádkého soužití, ale tvrdil, že právního potvrzení není třeba. Jestliže se muž a žena rozhodnou, že budou žít spolu a nebudou mít zatím děti, je to pouze jejich věc, o kterou se ostatní nemají starat. Tento způsob soužití doporučoval především univerzitním studentům. Byl totiž přesvědčen, že nikdo by se neměl ženit či vdávat, pokud nemá za sebou již sexuální zkušenost (Rabušic 2001, s. 193).

2.2.1 Severské země

Nejvyšší fáze vývoje kohabitanace nacházíme v severských zemích, především ve Švédsku a Dánsku, kde je také vznik tohoto fenoménu situován. Ve zmíněných zemích se nesezdané soužití stalo sociální institucí existující legitimně vedle instituce manželské. Odhaduje se, že faktickým manželství prochází většina nově nastupujících věkových skupin a významný podíl populace, která prošla rozvodem (Velký sociologický slovník 1999). Podobná situace je také ve Finsku a Norsku¹⁵. Proč ale lidé žijící v severských státech dávají přednost alternativním formám partnerského soužití před sňatkem? Vzhledem k tomu, že je procento věřících v této oblasti nízké, nelze se divit, že páry neuzavírají oficiální sňatek. Ve Švédsku má na tento fenomén vliv také sociální politika. Všechny dávky jsou poskytovány jednotlivcům, ženatí lidé nemají nárok na žádné zvláštní dávky ani daňové úlevy a dokonce ani rodič samoživitel nemá nárok na slevu na daních¹⁶ (Matoušek 2003).

V USA, Velké Británii, Austrálii, Kanadě, Francii, Nizozemí a České republice má forma soužití párů bez sňatku stoupající tendenci. Kohabitanace v těchto zemích však zatím funguje spíše jako vyšší fáze „chození spolu“, jako předstupeň uzavření sňatku, nikoliv jako alternativa manželství (Velký sociologický slovník 1999). K oblastem, v nichž je nesezdané soužití rozšířeno nejméně, patří především země jižní Evropy, a to Španělsko, Portugalsko, Itálie a Řecko, což je jistě ovlivněno menší mírou sekularizace (Rabušic 2001, s. 194).

¹⁵ V Norsku byl tento způsob soužití ještě na počátku sedmdesátých let právně postižitelný. V některých státech USA byla kohabitanace právně postižitelná ještě na konci let osmdesátých (Rabušic 2001 s. 194).

¹⁶ Tento akcent v sociální politice byl posílen reformami provedenými v sedmdesátých letech. Ve Švédsku tehdy byl nedostatek pracovních sil a bylo nutné dostat ženy na trh práce. Zdanilo tedy příjmy lidí tak, aby bylo výhodné, aby každý občan podával daňové přiznání za sebe. Zdanění bylo tak vysoké, že lidé vychovávající děti se neobešli bez dvou příjmů.

2.2.2 Podoby nesezdaného soužití

Nyní se zaměříme na kohabitaci z hlediska typů, do kterých někteří autoři (převážně sociologové) tento termín dělí, a které se liší svým charakterem. Níže pro srovnání uvádíme dvě typologie, a to od sociologů Možného a Rabušice, které se v mnohém shodují.

Typologie nesezdaného soužití dle Možného (1987):

- **Faktické manželství** - je alternativou manželství, formálním aktem je zde pouze přihlášení ke společnému bydlišti. Podle Možného se jedná o skupinu lidí ve středním a pokročilém věku, kteří již prošli rozvodovým řízením, ovdověli, ale také ti, kteří jsou právně vázáni k jinému partnerovi.
- **Snoubenecké soužití** - je chápáno jako předstupeň manželství, který vede v budoucnu ke sňatku a vyskytuje se převážně u mladých lidí.
- **Soužití svobodných párů** - jde o soužití trvalé bez zaměření na sňatek.
- **Soužití rozvedených** - rozvedení žijí s novým partnerem v nesezdaném soužití, přičemž později dochází k přeměně do jednoho z výše uvedených typů.

Typologie nesezdaného soužití dle Rabušice (2001):

- **Soužití porozvodové** - soužití partnerů, kteří již prošli rozvodem a nechtějí uzavírat další manželství.
- **Soužití snoubenecké** - nastává u těch partnerů, kteří zamýšlí v blízké, či vzdálenější budoucnosti uzavřít sňatek.
- **Soužití dočasné** - může nastat v případě dvou mladých jedinců, kteří teprve začínají svou milostnou a sexuální dráhu a ještě nepomýšlejí na manželství, tudíž nahrazuje dobu „chození spolu“. Také může vznikat v době po rozvodu, kdy rozvedená osoba ještě nepomýšlí na nový sňatek, ale nechce žít sama, a tak si dočasně nachází partnera. Tento vztah může být završen manželstvím, ale také rozpadem kohabitace a navázáním kohabitace další.
- **Soužití namísto manželství** - soužití mladých lidí, kteří nemají v plánu uzavřít sňatek. Je to forma vztahu zažitá ve skandinávských zemích, v němž se rodí i děti.

Kohabitace je živým předmětem sociologických a demografických výzkumů. Vývoj, jimž tato forma soužití prošla, je vskutku rapidní a je logickým výsledkem sociokulturních proměn. I když je nesezdané soužití do jisté míry tolerováno, není považováno za rovné k manželství. Nikdy mu tedy nebyla věnována taková pozornost, která by odpovídala jeho postavení ve společnosti. Přitom nesezdané soužití může za určitých podmínek plnit všechny funkce rodiny, a to jak funkci biologickou, tak výchovnou, emocionální i ekonomickou.

2.3 Neúplná rodina

V posledních desetiletích se setkáváme s výraznými změnami struktury rodiny a samotné rodičovství nabývá v rámci domácností různých forem. Určitá část rodin, resp. rodinných domácností, jsou rodiny neúplné, tj. takové, kde schází jeden z rodičů, jsou však přítomné děti/dítě (Sňatečnost a rodina 1992, s. 148). Právě proto, že se v této domácnosti vyskytují děti, si neúplná rodina zasluhuje největší pozornost. Stává se tak předmětem zájmu odborníků různých profesí, zejména pak psychologů, neboť pokud dítě žije pouze s jedním rodičem, chybí mu vzor druhého chybějícího pohlaví, což může mít na dítě negativní dopad, zejména v rámci jeho socializace.

Neúplné rodiny tvořily i v minulosti významný podíl v rámci rodinných domácností, avšak důvody jejich vzniku byly výrazně odlišné. Byly především výsledkem vysoké intenzity úmrtnosti, která postihla jednoho z rodičů, a menší pravděpodobnosti druhých a dalších sňatků ovdovělých¹⁷. Značnou část neúplných rodin tvořily také domácnosti svobodných matek,¹⁸ jejichž dítě bylo nechtěné, narozené v důsledku nedokonalé antikoncepce. Mezi neúplnými rodinnými domácnostmi v současné době převažují domácnosti rozvedených, odděleně žijících vdaných, ženatých a svobodných matek, které si své mateřství uvědoměle plánovaly (Sňatečnost a rodina 1992, s. 148).

¹⁷ V mnoha rozvinutých i rozvojových společnostech je ovdovělým, kteří žijí s dětmi, poskytována sociální pomoc, neboť pocít potřeby pomoci těmito rodinám i jejich všeobecné přijetí je zde hluboce zakořeněno.

¹⁸ Ještě v nedávné historii bylo mateřství svobodných žen spojováno v mnoha kulturách s pocitem hanby a opovržení a tyto ženy spolu se svými dětmi byly často stigmatizovány a vyloučeny ze společenství. Postoj společnosti se přinejmenším v rozvinutých státech již podstatně změnil a v mnoha ohledech i zlepšil.

Podíl neúplných rodin se v jednotlivých zemích liší. Vliv zde hrají kulturní odlišnosti, společenské normy a legislativa (např. rozvodová). Ve všech zemích bez rozdílu je však naprostá většina neúplných rodin tvořena ženou žijící společně s dětmi (Šťastná 2009, s. 7).

Následující tabulka ukazuje přehled neúplných rodin ve vybraných evropských zemích v závislosti na tom, jak vysoké procento žen či mužů tvoří tuto domácnost, a jak ke vzniku neúplné rodiny se závislymi dětmi¹⁹ došlo (Šťastná 2009).

Tabulka č. 1: Typy rodin samoživitelů se závislymi dětmi (v %)

Země	matky samoživitelky			otcové samoživitelé
	rozvedené/odloučené	ovdovělé	svobodné matky	
Španělsko	40,9	33,8	12,6	12,7
Itálie	53,6	19,8	12,8	13,8
Portugalsko	51,1	15,1	22,0	11,8
Polsko	44,6	19,9	22,6	12,9
Slovinsko	44,7	14,4	27,4	13,5
Francie*	57,0	11,0	32,0	x
Německo	52,7	6,4	27,9	13,0
Nizozemsko	51,5	4,6	32,4	11,6
Norsko	42,1	2,9	36,5	18,5
Velká Británie	47,8	2,4	45,6	4,2
Irsko	31,0	6,8	52,1	10,1

Pozn.: * rodiče samoživitelé jsou uváděni podle typu dohromady za muže i ženy.
Zdroj: Study on Poverty and Social Exclusion 2007.

¹⁹ Definice závislého dítěte se v jednotlivých zemích liší: Irsko - do 15 let; Velká Británie - do 16 let nebo do 19 let v případě studia; Německo, Portugalsko, Španělsko, Slovinsko - do 18 let; Polsko, Itálie - do 18 let nebo studující; Nizozemsko - do 18 let, neplatí v případě, že je starší 16 let a už je samo rodičem; Francie - do 25 let.

Neúplné rodiny v České republice

Vzhledem k tomu, že se problematika neúplných rodin velmi dotýká i České republiky, rozhodla jsem se do této podkapitoly zahrnout údaje týkající se naší země. Informace o struktuře rodin lze čerpat ze Sčítání lidu, domů a bytů, které probíhá každých deset let. Poslední sčítání bylo provedeno roku 2001 a je zřejmé, že podíl neúplných rodin u nás stoupá. Nyní můžeme pouze polemizovat o tom, jaké výsledky přinese ČSÚ v roce 2011 a doufat, že nárůst této formy soužití nebude tak markantní.

Údaje dostupné na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

- k 1. 3. 2001 bylo v ČR 576 420 neúplných rodin (343 tisíc se závislými dětmi),
- v letech 1991-2001 došlo k nejvyššímu růstu počtu i podílu neúplných rodin v posledních čtyřech desetiletích (nárůst o 142 tisíc),
- v 85% případů je v čele neúplných rodin žena,
- rozvedená žena s dětmi zůstává nejčtenějším případem neúplné rodiny.

2.4 Oddělené soužití

Vedle manželství a nesezdaného soužití existují v současném moderním světě ještě další formy intimního životního stylu. Velmi moderní, dalo by se říci až postmoderní formou párových vztahů je tzv. oddělené soužití (v zahraničí označované jako living apart together). Tato forma soužití vyjadřuje stav, kdy dva lidé opačného pohlaví „patří k sobě“, jejich okolí ví, že spolu žijí, avšak každý z partnerů má své vlastní bydlení a samostatně hospodaří. Výhodou odděleného soužití je skutečnost, že partnerka nemusí prát košile a ponožky svého partnera, nemusí se starat o to, co mu uvaří k večeři. Muž si zase neláme hlavu s tím, jestli má žena finanční prostředky k životu (Rabušic 2001). Je to samozřejmě individuální záležitost, a pokud to partnerům vyhovuje, zabývají se i výše zmíněnými úkony.

Odděleně spolu nejčastěji žijí lidé středního a staršího věku, kteří již mají zkušenosti s manželstvím (většinou negativní), popř. s nesezdaným soužitím, a rozhodli se, že budou raději nového partnera pouze navštěvovat (třeba o víkendech), nikoliv s ním sdílet jednu domácnost.²⁰ Důvodem zformování

²⁰ Ze zkušeností odborníků vyplývá, že velkou část párů žijících v odděleném soužití tvoří rozvedení lidé nad 50 let. Jednak mají většinou negativní zkušenost z tradiční formy manželství a pak také nechtějí propojovat své současné rodiny s novými (www.novinky.cz).

odděleného soužití je často strach z osamělosti a na druhou stranu fakt, že si jedinec snaží uchovat svou samostatnost. Zachování oddělených domácností může být také projevem opatrnosti, zejména v případě, kdy má jedinec špatnou zkušenost s rozchodem.

Stále častěji se ale také setkáváme se situací, kdy dva mladí lidé budují kariéru, ale bohužel každý na jiném místě, a proto jsou donuceni „stěhovat se“ z jednoho místa na druhé. Důvodem odděleného soužití je v tomto případě pracovní závazek. Je ovšem sporné, zda se nejedná spíše o upřednostnění profese před vztahem. „Šťastná rodina“ je dnes méně přitažlivým ideálem. Důležité je, aby byl člověk šťasten sám za sebe (Singly 1999, s. 90). Na rozdíl od starší generace nemá většina mladých jedinců žijících v odděleném soužití zkušenosti s vážným vztahem nebo partnerským bydlením, proto se důvody preference této formy soužití liší.

Společnost postupně ustupuje od tradičních forem partnerského vztahu, a tak mají jednotlivci otevřenou cestu k volnosti a nezávislosti. Většina z nich však nechce být sama a touží po vztahu. Soužití living apart together se zdá jako na míru ušité pro dnešní moderní dobu, neboť umožňuje obojí.

2.5 Singles

Další formou partnerského soužití je vlastně nesoužití, tedy stav, kdy muž a žena zůstávají trvale svobodní (Rabušic 2001, s. 201). Fenomén tzv. singles se začíná rozvíjet počátkem 70. let v USA a postupně se dostává do západní Evropy. V České republice se objevil razantní nárůst singles zhruba před patnácti lety (Český rozhlas Leonardo 2009). České výrazy „starý mládenec“ a „stará panna“, které zní poněkud hanlivě, jsou tak postupně nahrazovány tímto mezinárodním pojmem.

Fenomén singles postupně narůstá a příčiny tohoto jevu jsou různé, počínaje kariérou a konče situací na sňatkovém trhu. I v tradičních společnostech zůstávali někteří lidé trvale svobodní. Jejich podíl se však pohyboval okolo dvanácti procent a společnost pro ně měla institucionální zařazení²¹ (Možný 2006, s. 197).

²¹ Neprovdané ženy žily jako členky domácností, kde pomáhaly s výchovou dětí některého ze svých sourozenců, anebo odcházely do kláštera. Muži vedle klášterů nacházeli své místo v armádě nebo v domech šlechticů, kde působili v roli služebnictva.

V 70. letech vytvořil Shostak typologii, která člení svobodné jedince dle toho, zda si soužití bez partnera vybrali dobrovolně či nedobrovolně a zdali je jejich rodinný stav dočasný či permanentní (Rabušic 2001).

Typologie svobodných dle Shostaka:

- **Ambivalentní** (ambivalents)- jedinci, kteří momentálně nehledají partnera, ale této možnosti se do budoucna zcela nezřikají.
- **Doufající** (wishfuls) - jedinci, kteří aktivně hledají trvalý vztah, ale jsou zatím neúspěšní. Se stavem single nejsou spokojeni a věří, že ten pravý vztah, který jim umožní uzavřít manželství, ještě přijde.
- **Rozhodní** (resolved) - jedinci, kteří záměrně a dobrovolně neuzavírají sňatek. Mají k tomu své pádné důvody: kariéru, sexuální orientaci aj.
- **Zarmoucení** (regretfuls) - jedinci, kteří by rádi vstoupili do svazku manželského, ale nepovedlo se jim to, a tak to po nějaké době vzdali a zůstali nedobrovolně svobodní.

Tomášek ve svém kvalitativním výzkumu²² zabývajícím se vztahem singles upozorňuje na skutečnost, že svobodní nejsou vždy úplně sami, ale prožívají různé typy alternativních vztahů. Hovoří o vztahu svobodných jedinců s ženatým/vdaným milencem či milenkou, tzv. nárazovkách (one night stands), vztahu na dálku, otevřeném vztahu, a v neposlední řadě o víkendovém manželství. Poslední z uvedených vztahů klade do souvislosti s již zmíněným odděleným soužitím (Tomášek 2006). Také sociolog Možný hovoří o tom, že lidé, kteří jsou evidováni jako jednočlenná domácnost, nežijí vesměs v sexuální abstinenci. Občas si do svého bytu někoho přivedou a někdy dotyčný zůstane déle než přes noc (Možný 2006).

I když je skupinu singles téměř nemožné statisticky evidovat a je velmi obtížné ji sociologicky vymezit, čeští sociologové předpovídají, že se bude podíl celoživotně svobodných neustále zvyšovat. Rabušic (2001) tento fakt spojuje s prohlubující se tolerancí společnosti k alternativním formám životního způsobu a možností vysoké

²² Sociologický výzkum Singles a jejich vztahy byl realizován prostřednictvím 38 standardizovaných rozhovorů a byl zaměřen na dosud nesezdané, ekonomicky samostatné mladé lidi bez partnera/partnerky s cílem určit obvyklé motivace, racionalizace a charakteristické životní strategie těchto aktérů.

vzdělanosti a kariérového úspěchu u žen. Podle jeho názoru mnozí muži a ženy naleznou ve stavu singles alternativu manželství. Většina svobodných jedinců vnímá svůj stav jen jako určitou životní fázi, nikoliv jako konečný status. Tato etapa se ale stále prodlužuje, až se mění v definitivu (Možný 2006).

Režisérka dokumentárních filmů Jana Počtová v současné době natáčí film „Singles“. Cílem jejího dokumentu je podat objektivní zprávu o tom, proč stav singles vzniká a jak jsou jedinci, kterých se tento fenomén týká s tímto stavem smíření. Na základě portrétů několika lidí by ráda otevřela toto téma a vytvořila platformu pro diskusi (www.singles-film.cz).

2.6 Registrované partnerství

Poslední formou partnerského vztahu, kterou zmíníme, je registrované partnerství, které můžeme charakterizovat jako právní institut upravující soužití dvou osob stejného pohlaví. Legitimita této formy soužití je v současných vyspělých zemích stále více akceptována. Není tomu ale tak dávno, kdy byla homosexualita spojována s perverzí nebo v lepším případě s nemocí²³ (Rabušic 2001).

Průkopníkem registrovaného partnerství se stalo Dánsko, které tuto formu soužití pod názvem „partnerská smlouva“ uzákonilo již v roce 1989, tedy ještě v době, kdy byla homosexualita klasifikována jako nemoc. O dvanáct let později je homosexuálům umožněno poprvé uzavřít manželství, a to v Nizozemsku.²⁴ Od 1. ledna 2010 rozšířilo řady evropských zemí, které mají zákon o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví, Rakousko (www.004.cz). Dne 6. července se zákon o registrovaném partnerství stal účinným v České republice.²⁵

Institut registrovaného partnerství upravuje mimo jiné podmínky pro uzavírání partnerství, jeho zrušení či zánik, vzájemné majetkoprávní vztahy partnerů a v neposlední řadě práva a povinnosti, které mají partneři vůči sobě navzájem.

²³ Světová zdravotnická organizace (WHO) vyňala homosexualitu z mezinárodní klasifikace nemocí v roce 1992.

²⁴ V současné době umožňuje legislativa sňatek homosexuálům i např. v Belgii (2003), Španělsku (2005), Norsku (2008), Švédsku (2009), kde může být manželství uzavřeno dokonce v kostele či Washingtonu (2010).

²⁵ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Nutno je ovšem brát v potaz, že zákon o registrovaném partnerství má v různých zemích různou podobu. Co je v některé společnosti povoleno, je v jiné zakázáno a o některých právech registrovaných partnerů se vedou dlouhodobé spory. Největší kontroverzí je zejména otázka adopce dětí homosexuálními páry. I tento fenomén už ale pomalu přestává být v některých zemích tabu a stává se každodenní součástí života.²⁶

2.7 Shrnutí druhé kapitoly

Všechny tyto stále více akceptované formy partnerského soužití signalizují, že manželství, které mělo dříve na intimní vztah mezi mužem a ženou výhradní právo, prochází přeměnou a je doplňováno o další aspekty. Domnívám se však, že z této situace nelze vyvozovat závěr, že se tradice manželství vytrácí. Přítomnost „existenční krize“ manželství ve vyspělých zemích je pouze reakcí na současné ekonomické a kulturní podmínky. K vývoji institutu manželství docházelo odjakživa, dnes je však tento vývoj rapidnější, a tudíž přitahuje větší pozornost nejen sociologů a jiných odborníků, ale i veřejnosti.

²⁶ Mezi země, které umožňují adopci, patří Belgie, Nizozemsko, Norsko, Švédsko, Dánsko, Španělsko. Na Islandu a v Německu mohou homosexuálové adoptovat dítě jednoho z partnerů (www.004.cz).

3. SŇATEČNOST A KOHABITACE V ČESKÉ REPUBLICĚ

V této kapitole si bude moci čtenář vytvořit představu o tom, v jakých poměrech se nacházejí, a jak žijí dnešní páry a jaké výhody a nevýhody přináší jednotlivé druhy soužití. Některá fakta jsou již sice známá téměř všem, kteří se o danou problematiku zajímají, ale v následujícím textu jde zejména o krátké shrnutí dnešní situace, týkající se sňatečnosti a nesezdaného soužití, odehrávající se na našem území.

3.1 Snižování sňatečnosti a změna charakteru partnerského soužití

Ještě na počátku 90. let minulého století byl vstup do manželství a založení rodiny samozřejmou součástí životních plánů většiny mladých lidí. Po ukončení studia se před mladým člověkem otvírala jen jedna perspektiva, a to rodinný život a trvalé zaměstnání. Lidé neměli možnost realizovat své plány, a proto hrálo založení rodiny v životě jedince hlavní roli, nemluvě o tom, že zákonné úpravy, tradice, resp. společenské tlaky sňatky a zakládání rodin zřetelně preferovaly. Pod „společenským tlakem“ uzavírali sňatek i ti jedinci, jimž chyběli pro manželský život základní předpoklady, ti kteří se raději ženit a vdávat neměli (např. alkoholici, asociální jedinci), ale to jsme si byli jakžtakž ochotni připustit. Už mnohem méně ochotně jsme si připouštěli, že i relativně „normální“ člověk může mít vlastnosti, zájmy či životní styl, pro něž se do manželství nehodí. Nebo možná i naopak - manželství se nehodí do jejich životního stylu. Jen 5,4% mužů a 3,7% žen zůstávalo u nás v 70. a 80. letech trvale svobodných, v okolních zemích jich bývalo zhruba dvakrát tolik (Kovařík 1996, s. 11).

Zatímco v modelu chování rozšířeném před rokem 1989 platilo, že krátká známost končila většinou sňatkem²⁷ (často z důvodu těhotenství partnerky nebo proto, že to bylo „obvyklé“), v současné době je situace jiná: mladí lidé svůj svazek nelegalizují. To jim umožňuje jednak benevolence společnosti, jednak okolnost, že se účinněji chrání před nechtěným těhotenstvím a že i případné narození dítěte mimo manželství není již považováno za „sociálně nepřipustné“ (Fialová 2000, s. 126).

²⁷ V 70. letech vstupovalo v Československu do manželství 95% svobodných mužů a 97% svobodných žen. Jen tři ženy a pět mužů ze sta tedy zůstávalo celoživotně svobodných (Možný 2006).

Z českých statistik vyplývá, že klesá počet sňatků a vzrůstá věk svobodných snoubenců při vstupu do manželství. Následující tabulka prezentuje tyto zjištění.

Tabulka č. 2: Počet sňatků a průměrný věk snoubenců ve vybraných letech v ČR

1989	1990	1991	1997	2003	2005	2008	2009
Počet sňatků							
81 262	90 953	71 973	57 804	48 943	51 829	52 457	47 900
Průměrný věk svobodných ženichů							
24,6	24,0	24,7	27,6	30,2	30,7	31,4	31,9
Průměrný věk svobodných nevěst							
21,8	21,4	22,2	25,4	27,7	28,1	28,7	29,2

Zdroj: ČSÚ - Vybrané demografické údaje v České republice

Roku 1990 bylo uzavřeno 90 953 sňatků. Průměrný věk činil u ženicha 24,0 let a 21,4 let u nevěsty. O devatenáct let později si své ano řeklo 47 900 snoubenců, což je téměř o polovinu méně. Průměrný věk při prvním uzavření sňatku stoupl na 31, 9 let u mužů a 29, 2 let u žen.

Snižování sňatečnosti má mnoho příčin. Mnohé z nich jsou logickým výsledkem socioekonomického vývoje společnosti. Založení rodiny je čím dál více nákladnější záležitost, pozice v zaměstnání a příjem jsou méně stabilní než dříve, stejně tak i bytová situace není ideální.²⁸ Odklad uzavření sňatku nebo narození dítěte je pak výrazem odpovědnosti a rozumného jednání (Fialová 2000, s. 135). Naopak Rabušic uvádí, že nízká sňatečnost není nikým a ničím zaviněna. Jeho zkušenosti a analýzy postojů mladé generace ho přesvědčují o tom, že nízká sňatečnost není primárně způsobena ekonomickou a politickou situací v zemi. Pravděpodobně by k ní došlo, i kdyby u nás panoval ekonomický ráj a sociální dávky by byly štědré. Proměna sňatečnosti je založena na nové percepce toho, jak má mladý člověk nakládat se svým životem. To, že současná mladá generace dává přednost poznávání života a snaze ekonomicky se zajistit, chápe jako výraz její nové odpovědnosti k vlastnímu životu

²⁸ V době socialistického Československa přetrvával nedostatek bytů, postihující zvláště mladá manželství. Dlouhodobě nejvýhodnější bylo bydlení ve státních (komunálních bytech) a v bytech podnikových, které se přidělovaly přednostně mladým rodinám s dětmi. Nájemné ve státních a podnikových bytech silně dotoval stát (Fialová 2000, s. 11).

a koneckonců i k životu zatím nenarozených dětí (Rabušic 2001). Pokud vezmeme v úvahu škálu možností, která se dnes otevírá před mladými lidmi, není překvapující, že se nehrnou do „chomoutu“. Ve 21. století má „český člověk“ možnost cestovat, vzdělávat se, budovat kariéru, užívat si svobodného života a mnohé další. Ve většině případů chce nabízené alternativy absolvovat ještě předtím, než se usadí.²⁹ Česká společnost se transformovala ve společnost demokratickou, jež vytvořila dostatečný prostor pro individualizaci svobodné volby a pro svobodný životní styl. Tím se vrací do skupiny západoevropských populací, charakteristických vysokým sňatkovým věkem a vysokým počtem jedinců celoživotně svobodných (Veselá 2003, s. 41).

Díky pozornosti demografů ze Státního ústavu pro demografický výzkum (INED) a Státního ústavu ekonomické statistiky (INSEE) jsou v zemi, jako je Francie, známy proměny rodiny od 60. let. Podobný vývoj proběhl ve většině zemí západní Evropy a odpovídá ve většině případů i naší situaci, přestože některé normy byly u nás přijaty dříve a jiné později.

V rámci západní evropské kultury můžeme tedy sledovat shodné vývojové trendy, které můžeme shrnout do následujících bodů (Singly 1999, s. 87):

- snížení počtu sňatků a zvýšení počtu nesezdaných svazků,
- nárůst počtu rozvodů a rozchodů,
- nárůst neúplných rodin s jedním rodičem, dále rodin nově složených nebo obnovených (domácnost tvořená párem, jehož alespoň jeden člen má již za sebou nějakou manželskou zkušenost a stará se o jedno ze svých dětí z prvního manželství),
- snížení počtu porodů,
- nárůst mimomanželských porodů,
- nárůst námezdní práce žen, převážně matek, a následně i párů, kde jsou oba manželé zaměstnáni.

²⁹ Československo patřilo mezi země s nejnižším věkem vstupu do manželství. Pro mnohé bylo manželství a rodičovství jedinou smysluplnou „kariérou“, pro kterou se mohli svobodně rozhodnout. Omezené možnosti poznávání cizích zemí, výraznější společenské a pracovní uplatnění vázané na alespoň bazální ochotu kolaborovat se stávajícím režimem, vedly ke hledání jiných hodnot. Rodina patřila mezi ty nejdostupnější (Kovařík 1996, s. 9-10).

3.2 Manželství versus kohabitace

Pojmy manželství a kohabitace byly vysvětleny již v první kapitole. V obou případech se jedná o soužití muže a ženy, kteří sdílí společnou domácnost a mají spolu sexuální vztah. Z výše uvedených definic se zdá, že se jedná o soužití téměř totožná, a možná také proto mnoho lidí spatřuje rozdíl těchto dvou druhů partnerského soužití pouze ve vlastnictví úřední listiny. Hlavní rozdíl je však v právním ukotvení. Manželství je vymezeno v zákoně o rodině, což s sebou přináší významné právní důsledky, zatímco nesezdané soužití, ačkoliv je relativně častým a akceptovaným jevem, nikoliv. Dalo by se říci, že nižší právní ochrana partnerů v nesezdaném svazku je určitou „daní“ za neformální způsob soužití.

Vyživovací povinnost mezi nesezdanými partnery

Jestliže v případě manželů platí zásada, že oba manželé mají mít stejnou životní úroveň, u partnerů, kteří manželé nejsou, je situace odlišná. Partneři vůči sobě žádnou vyživovací povinnost nemají (Choděra 2002, s. 87). Je nutné ale uvést fakt, že existuje situace, se kterou zákon v rámci vyživovací povinnosti nesezdaných partnerů počítá. Součástí Zákona o rodině je paragraf, jenž se zabývá příspěvkem na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce, který v prvním odstavci vyslovuje povinnost otce dítěte, za kterého není matka dítěte provdána, přispívat přiměřeně na úhradu výživy po dobu dvou let, jakož i na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím.³⁰

Dědictví a nesezdaní partneři

Ani občanský zákoník pojmy druh a družka nezná. Kohabitace se skrývá za pojmem společná domácnost. Aby mohl některý z partnerů dědit, musí být splněny určité podmínky. Partneři mají možnost sepsat závěť, ale nesmíme zapomenout, že ustanovení o závěti má i omezení z titulu neopomenutelných dědiců. Má-li proto některý z partnerů nezletilé děti, nemůže se svým majetkem pro případ smrti disponovat, neboť jedinými dědici ze zákona jsou jeho nezletilé děti a ty mají také nárok na svůj zákonný podíl. V případě, že jsou již děti zletilé, může disponovat pouze s tou částí, která přesahuje polovinu jejich zákonného podílu (Choděra 2002,

³⁰ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů (Hlava pátá, § 95).

s. 74). Pokud bychom vzali v úvahu dědictví ze zákona, tak by měl partner šanci na dědictví ve druhé či třetí dědické skupině (v první skupině dědí zůstavitelovi děti a manžel nebo partner³¹, každý z nich stejným dílem) za splnění podmínky, že se zůstavitelem žil nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti.³²

Rozchod nesezdaných partnerů

Vzhledem k tomu, že partnerské soužití vzniká neformálním rozhodnutím partnerů, že budou spolu žít, stejným způsobem dochází k ukončení tohoto vztahu. Rozhodne-li se jeden z partnerů, že v partnerském soužití nebude pokračovat, nepotřebuje k tomu ani souhlas druhého partnera, ani ničí schválení, a stejně tak druhý z partnerů v tomto rozhodnutí mu nemůže bránit. Vzhledem k tomu, že otázka bytu není v případě navázání partnerského vztahu obvykle předmětem zájmu partnerů, dochází často k tomu, že se po rozchodu dostává jeden z nich do velmi obtížné situace. Manžel vlastníka nemovitosti má v případě rozvodu manželství právo na náhradní bydlení, zatímco partner vlastníka, který manželem není, toto právo zásadně nemá. Soud nepřihlíží k tomu, že druh a družka spolu žili, ale pouze k tomu, že jeden z nich je nájemcem bytu, a ten má právo rozhodovat o tom, kdo s ním bude bydlet. Bytové náhrady jsou v těchto případech velice řídké a ani v případě, že soužití trvalo poměrně dlouho, neznamená, že je automaticky přiznána bytová náhrada. Soudy pouze mnohem častěji zde poskytují delší lhůtu na vyklizení (Choděra 2002, s. 79).

Společné zdanění manželů

Účelově nesezdané soužití, ve kterém partneři obcházejí sociální systém se za určitých okolností vyplácí, proto bylo od roku 2006 umožněno manželům společně zdaňovat příjmy. Tento krok byl alternativou zvýhodnění instituce manželství. Manželé však museli splňovat základní podmínku, a to vyživovat alespoň jedno dítě, které s nimi žije ve společné domácnosti. Společné zdanění manželů však nebylo výhodné pro všechny. Získávali z ní zejména ta manželství s dětmi, ve kterých existovaly mezi příjmy partnerů značné rozdíly (Hamplová 2007). Z provedených

³¹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

³² Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

analýz vyplynulo, že zavedení možnosti společného zdanění manželů podpořilo snížení rozdílů mezi příjmy z manželství a z nesezdaného soužití, zejména tam, kde partner vydělával průměrnou a vyšší mzdu (Hamplová 2006). Od 1. ledna 2008 byl však institut společného zdanění manželů zrušen.³³

3.3 Průzkumy demografického chování

Během psaní bakalářské práce jsem zjistila, že na téma partnerského soužití proběhlo v České republice mnoho průzkumů. Následující text přináší výčet vybraných šetření.

Průzkumy demografického chování, dříve shrnované pod obecným názvem výzkum manželství a rodiny nebo plánovaného rodičovství, mají u nás dlouholetou tradici. První průzkum byl proveden již v roce 1956 v tehdejší Státní úřadě statistickém, jenž byl v té době u nás v podstatě jediným demografickým pracovištěm. Téměř všechny průzkumy byly účelově zaměřeny. Zpravidla probíhaly v době, kdy docházelo k demografickým změnám (tj. v období poklesu porodnosti, což odporovalo ideologickým představám). Cílem těchto průzkumů bylo zejména zjistit, zda plánují mladí lidé v době vstupu do manželství velikost budoucí rodiny, kolik dětí chtějí mít, jaké antikoncepční metody používají, apod. Ve výzkumných šetřeních se nevyskytovaly otázky o možných způsobech partnerského soužití, tj. zda mladí lidé chtějí uzavřít legitimní manželství, chtějí zůstat sami bez partnera či žít v nesezdaném svazku. Vzhledem k tomu, že byla u nás až do konce osmdesátých let „plná“ sňatečnost, kdy do manželství vstupovalo, zejména v nízkém věku, 90% mladých mužů a 96% mladých žen, je logické, že tato otázka nebyla předmětem demografických průzkumů. Nutnost zjišťovat postoje předpokládaného sňatkového chování se objevila od devadesátých let, kdy se začala častěji vytvářet nesezdaná soužití, a to zvláště v období značného poklesu úrovně sňatečnosti.

Mezi nejucelenější průzkumy rodiny patřila šetření Rodina 94 a rozsáhlejší Rodina 96. Obě šetření zjišťovala postoje lidí všech věkových kategorií. Na rodinné chování se zaměřoval také výzkum Populační klima 1996, kdy byly zjišťovány

³³ Na internetových stránkách www.mesec.cz probíhala anketa, kde čtenáři odpovídali, zda v roce 2006 využili společného zdanění manželů. Z 2 665 zúčastněných odpovědělo 88% kladně.

postoje populace ve věkové kategorii 20 až 60 let (Fialová 2000). Problematikou manželství a nesezdaného soužití se zabývají také šetření Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. Určité informace podávají i výsledky nereprezentativních anket, které probíhají na internetu či na stránkách periodického tisku.

Rodina a měnící se gender role

V rámci Mezinárodního programu sociálního výzkumu (ISSP) proběhly v letech 1994 a 2002 výzkumná šetření Rodina a měnící se gender role. Tato šetření se zaměřovala na toleranci vůči rození dětí mimo manželství, důležitost úplné rodiny pro zdravý vývoj dítěte či na obecnou přijatelnost nesezdaného soužití. Český datový soubor ISSP 1994 přináší informace o 1024 respondentech a v roce 2002 o 1289 respondentech starších osmnácti let (Hamplová 2007).

„Mladá generace 1997“

Na sklonku roku 1997 byl s podporou grantové agentury AV ČR a VÚPSV proveden průzkum, který zahrnoval svobodné jedince ve věku 18 až 29 let, celkem 632 muže a 662 ženy. Šetření zahrnovala několik okruhů otázek. V první řadě se zjišťovaly názory respondentů na manželství a rodičovství a jejich postoje k rozvodům. Dále pak rozsah nesezdaného soužití mezi mladými lidmi a jejich představy o životních plánech a o ideálním partnerovi. Ke sběru dat byla použita technika standardizovaného (řízeného) rozhovoru (Fialová 2000).

Sociální a ekonomické podmínky mateřství v r. 2006

Výzkumné šetření Sociální a ekonomické podmínky mateřství bylo realizováno v první polovině roku 2006 metodou standardizovaného rozhovoru na základě dotazníku. Sběr dat zajišťovalo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR. Šetření bylo zaměřeno na ženy, které mají dítě ve věku do deseti let. Respondentky byly vybrány na základě kvótního výběru a sběr dat proběhl ve dvou vlnách. Celkově bylo dotázáno 1 189 žen ve věku 16 až 46 let. Obvykle se předpokládá, že prudký nárůst nemanželské plodnosti, jehož jsme v devadesátých letech 20. století v České republice svědky, je důsledkem zvyšování oblíbenosti nesezdaných soužití (Hamplová 2006). Standardní demografické statistiky neumožňují odhadovat, kolik neprovdaných rodiček patří mezi skutečné svobodné

matky a kolik z nich žije v době porodu s partnerem. Údaje o otci dětí u neprovdaných matek sleduje Český statistický úřad teprve od roku 2007 a ani v nejnovějších statistikách není však uvedeno, zda otec dítěte s rodinou žije (Hamplová 2007, s. 9). Respondentky byly ve výzkumném šetření tázány na to, jaká byla jejich situace v době narození dítěte a jaké důvody je vedly k tomu, že nevstoupily před porodem každého svého dítěte do manželství. Ze zjištěných dat vyplývá, že růst nemanželské plodnosti lze vysvětlit rostoucí oblibou nesezdaných soužití jen částečně, neboť významná část neprovdaných žen při narození prvního dítěte nežije ve společné domácnosti s biologickým otcem svého dítěte (Hamplová 2006).

3.4 Shrnutí třetí kapitoly

Statistická data dokumentují pokles sňatečnosti v České republice od 90. let 20. století. I když je manželství stále preferovanou formou partnerského vztahu, rychlý nárůst alternativních forem soužití naznačuje, že by se to mohlo změnit. Nesezdané soužití je stále vnímáno spíše jako předstupeň manželství, záleží však, zda-li se jedná o mladé lidi, kteří ještě nikdy sňatek neuzavřeli, či starší osoby, které prošly již rozvodem či ovdověly. U druhé skupiny můžeme spíše čekat, že volba nesezdaného soužití s partnerem bude trvalá. Dostupné průzkumy poskytují poměrně spolehlivé představy o budoucnosti demografických procesů v České republice, ale často neumožňují zjištění skutečných příčin probíhajících změn.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ - SŇATEČNOST A KOHABITACE

1.1 Cíl výzkumného šetření

Význam instituce manželství je dnes často předmětem mnoha diskusí. Impulsem pro tyto debaty jsou nejen teorie týkající se manželství jako zastaralé instituce, ale zejména také demografické statistiky, v jejichž výsledcích lze sledovat trend snižující se sňatečnosti a porodnosti na jedné straně a na straně druhé vzrůstající počet rozvodů a alternativních forem partnerského soužití. Cílem výzkumného šetření je nahlédnout do této problematiky očima náhodně vybraného vzorku české společnosti a některé zjištěné informace porovnat s dostupnými statistikami a výzkumy, které proběhly v rámci České republiky. Vzhledem k tomu, že se v této bakalářské práci hovoří o sňatečnosti a kohabitaci v kontextu s rozvojovými a vyspělými zeměmi, zařadila jsem do výzkumného šetření tři otázky týkající se této oblasti.

1.2 Použité metody a techniky

V této kapitole se seznámíme s výsledky výzkumného šetření, které bylo realizováno pomocí kvantitativní metody dotazování formou anonymního dotazníku. Dotazník obsahuje 12 otázek týkajících se sňatečnosti, porodnosti a kohabitace a nachází se v příloze č. 3. Většina otázek byla sestavena jako uzavřené, dvě otázky jako polouzavřené. Dotazník obsahuje také tři otázky týkající se identifikačních údajů respondenta, a to věku, pohlaví a rodinného stavu, do kterého jsem si dovolila zahrnout i nesezdané soužití.

1.3 Výběr respondentů

Jednotlivé dotazníky byly rozdány známým, ale i náhodně vybraným skupinám respondentů. Někteří z účastníků mi nabídli předání dotazníků dalším lidem, čehož jsem využila. Díky jejich ochotě se původně předpokládaný soubor čítající cca 100 respondentů rozšířil. Většina dotazovaných byla požádána, aby se účastnila výzkumného šetření prostřednictvím osobního kontaktu. Přibližně 20% respondentů bylo osloveno pomocí internetu. Jediným kritériem, které musel účastník podílejší

se na výzkumném šetření splňovat, byl věk, jehož dolní hranice byla stanovena na 18 let. Horní věková hranice omezena nebyla.

1.4 Zkoumaný soubor

Dotazník byl předán 142 občanům a jeho návratnost činila 97%. Výzkumného šetření se tedy účastnil soubor 138 respondentů, z toho 84 žen a 54 mužů. Ve výzkumném šetření byla nejpočetněji zastoupena skupina osob ve věkové kategorii 18 až 26 let v počtu 34 respondentů a skupina občanů ve věku 45 až 53 let, kde svůj názor na sňatečnost a kohabitaci vyjádřilo 32 účastníků. Skupina mužů a žen žijících v manželství představovala 56 respondentů a 43 účastníků uvedlo svůj rodinný stav jako svobodný/svobodná. Nejméně byla zastoupena kategorie osob, které žijí jako druh a družka. Tuto alternativu zvolilo pouze 5 oslovených. Domnívám se však, že tento typ soužití byl ve skutečnosti ve zkoumaném vzorku zastoupen poččetněji, ale respondenti uvedli rodinný stav, který mají oficiálně v dokladech, neboť nesezdané soužití není jako rodinný stav deklarováno.

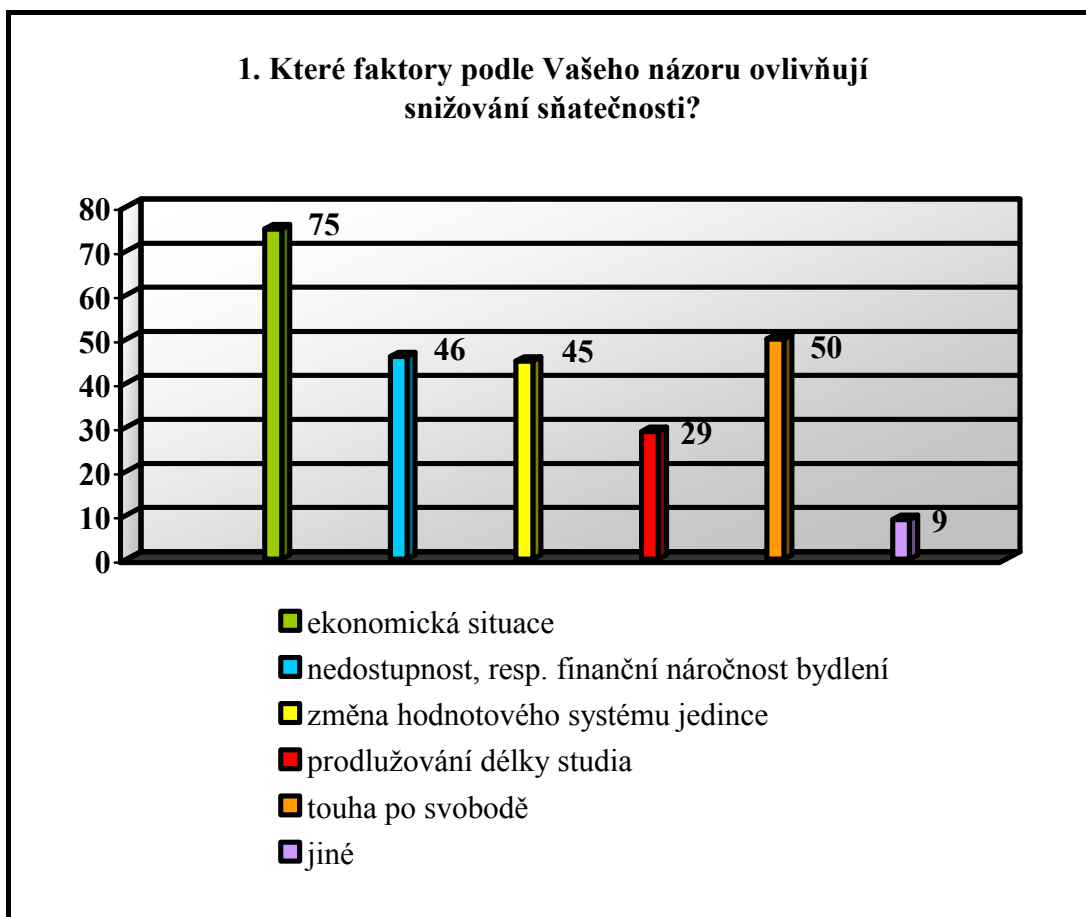
Tabulka č. 3: Identifikační údaje respondentů

	Muž	Žena	Celkem
Pohlaví	54	84	138
Věková kategorie			
18 - 26 let	15	19	34
27 - 35 let	12	13	25
36 - 44 let	2	17	19
45 - 53 let	11	21	32
54 let a více	14	14	28
Rodinný stav			
svobodný/svobodná	22	21	43
nesezdané soužití	3	2	5
ženatý/vdaná	18	38	56
rozvedený/rozvedená	6	19	25
vdovec/vdova	5	4	9

2. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Následující text přináší znění jednotlivých otázek, které byly použity v dotazníku a odpovědi respondentů, včetně grafického zpracování. Součástí některých otázek jsou i jiná výzkumná šetření a názory odborníků na danou problematiku.

Graf č. 1: Faktory ovlivňující snižování sňatečnosti

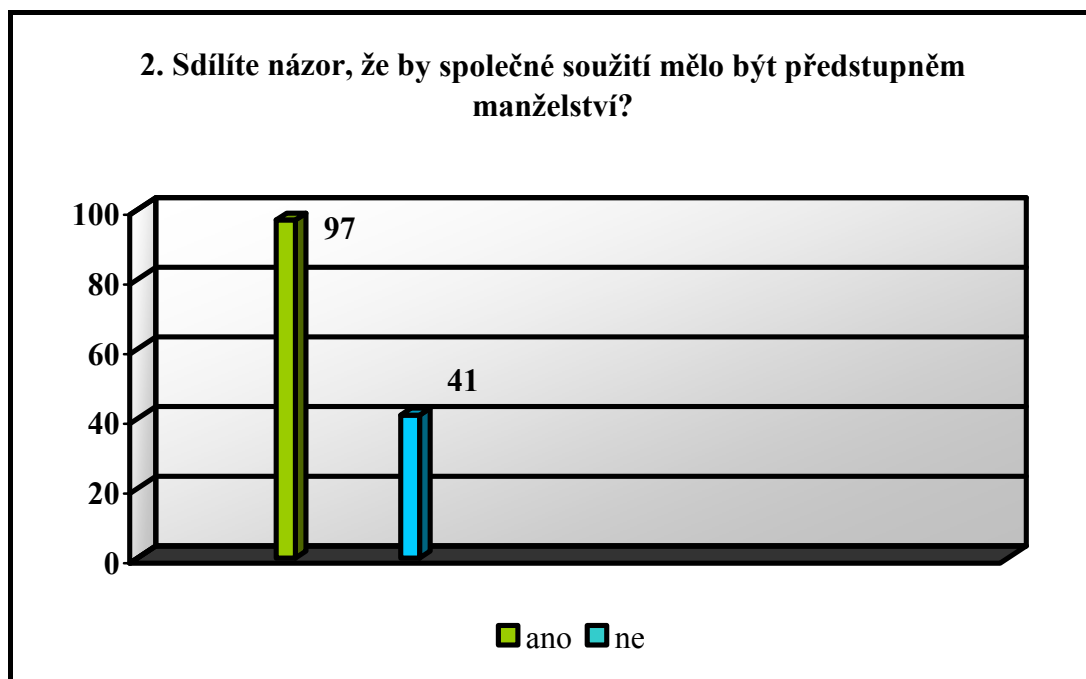
Jak vidíme na grafu 1, respondenti měli na výběr z pěti faktorů. Podle jejich názoru dochází ke snižování sňatečnosti zejména z důvodu ekonomické situace. Tento faktor zvolilo 75 respondentů, z toho 46 žen a 29 mužů. Druhou nejčastější odpovědí je touha po svobodě, která se v dotazníku vyskytuje v 50 případech. 46 respondentů považuje za hlavního činitele snižování počtu manželství nedostupnost, resp. finanční náročnost bydlení. Změnu hodnotového systému uvádí 45 dotazovaných, z toho v 30 případech ženy. Prodlužování délky studia zvolilo 29 oslovených. Pokud žádná z výše uvedených možností neodpovídala respondentovým názorům, měl možnost vybrat variantu „jiné“ a napsat vlastní

odpověď. Tuto individuální odpověď zvolilo 9 oslovených.

Odpovědi uváděné jako „jiné“:

- možnost práce v zahraničí,
- chybějící či nevydařený rodičovský vzor,
- rozvod je finančně nákladná záležitost,
- polovina manželství se rozvádí, proto je lepší sňatek neuzavírat,
- lidé nechtějí řešit problémy spojené s rozvodem,
- není to moderní,
- kariéra,
- zbytečná investice,
- rasové motivy.

Graf č. 2: Kohabitace jako předstupeň manželství

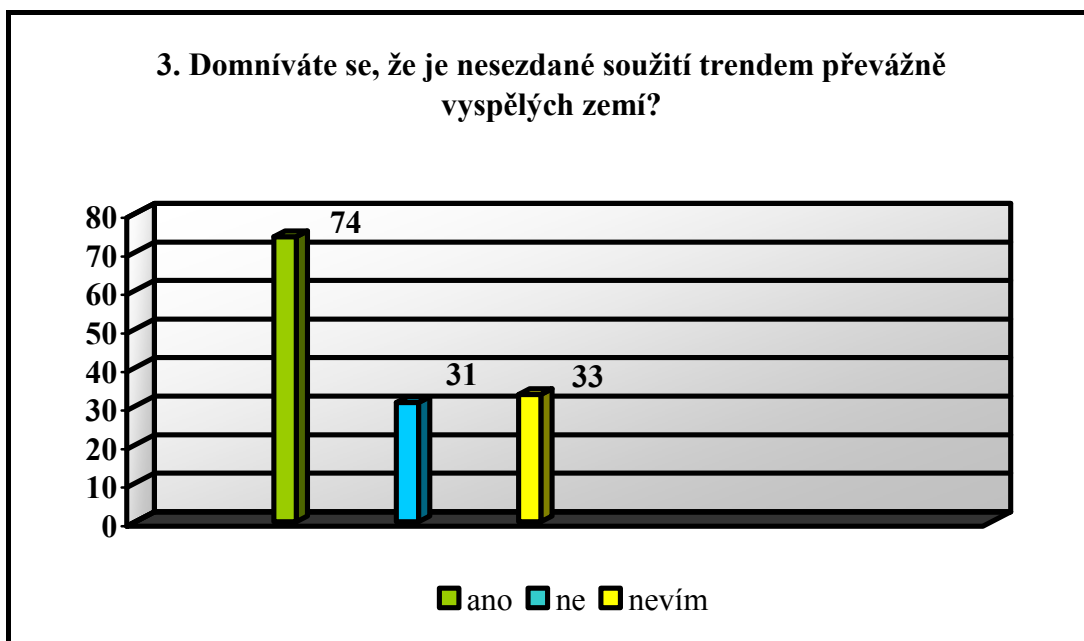

Graf č. 2 znázorňuje postoj k předmanželskému soužití. 70% respondentů, tedy 97, sdílí názor, že by mělo společné soužití předcházet manželství. 41 oslovených s tímto názorem nesouhlasí.

Rodina a gender role 1994 a 2002

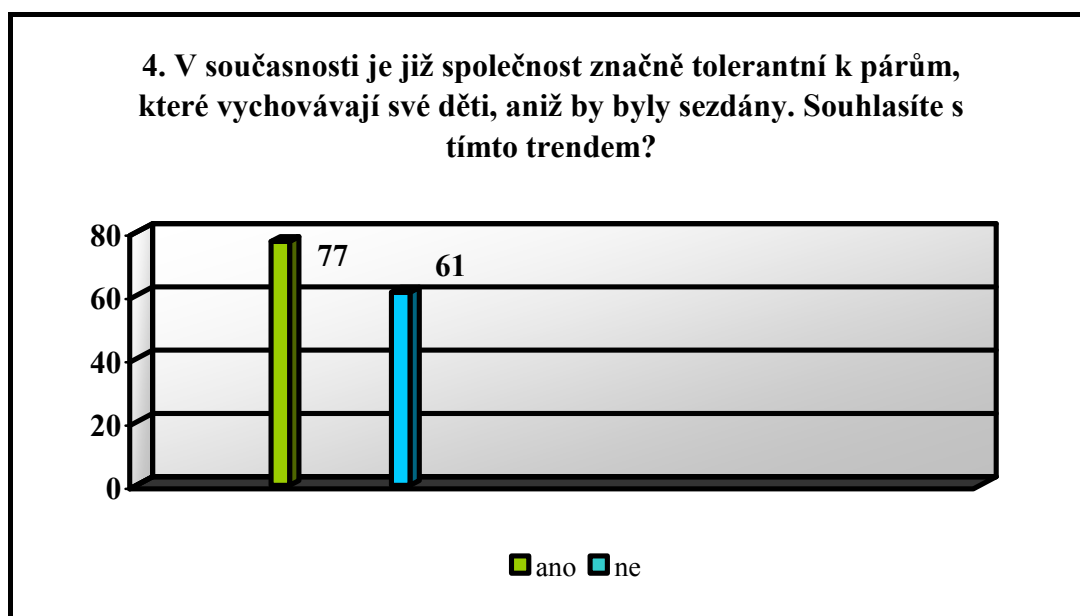
V rámci mezinárodního projektu ISSP (International Social Survey Programme) proběhla v České republice v roce 1994 a 2002 výzkumná šetření Rodina a gender role, která se soustředila na problematiku postojů k různým formám rodinných uspořádání. Výzkumný soubor v roce 1994 čítal 1024 respondentů a v roce 2002 1289 dotazovaných starších 18 let. Respondentům byla položena otázka, do jaké míry souhlasí nebo nesouhlasí s výroky a měli odpovídat na pětibodové škále (rozhodně souhlasím - rozhodně nesouhlasím). S výrokem: „ Je dobré, když lidé, kteří hodlají uzavřít sňatek, spolu nejdříve žijí, souhlasily podle výsledků výzkumu ISSP 2002 téměř tři čtvrtiny respondentů, a to 71,9% žen a 74,9% mužů. Srovnání s daty ISSP z roku 1994 ukazuje, že postoje k nesezdanému soužití zůstávají poměrně stabilní (Hamplová 2007).

Graf č. 3: Trend nesezdaného soužití ve vyspělých zemích

Z grafu č. 3 je patrné, že většina respondentů v tomto průzkumu odpověděla kladně, a to v 74 případech. Podíl osob, které se domnívají, že nesezdané soužití není trendem převážně vyspělých zemí, je téměř totožný s těmi, jejichž odpověď byla nevím. Záporně tedy odpověděla 31 osoba, nevím 33 osoby.

Graf č. 4: Tolerance společnosti k nesezdaným párům vychovávajícím děti

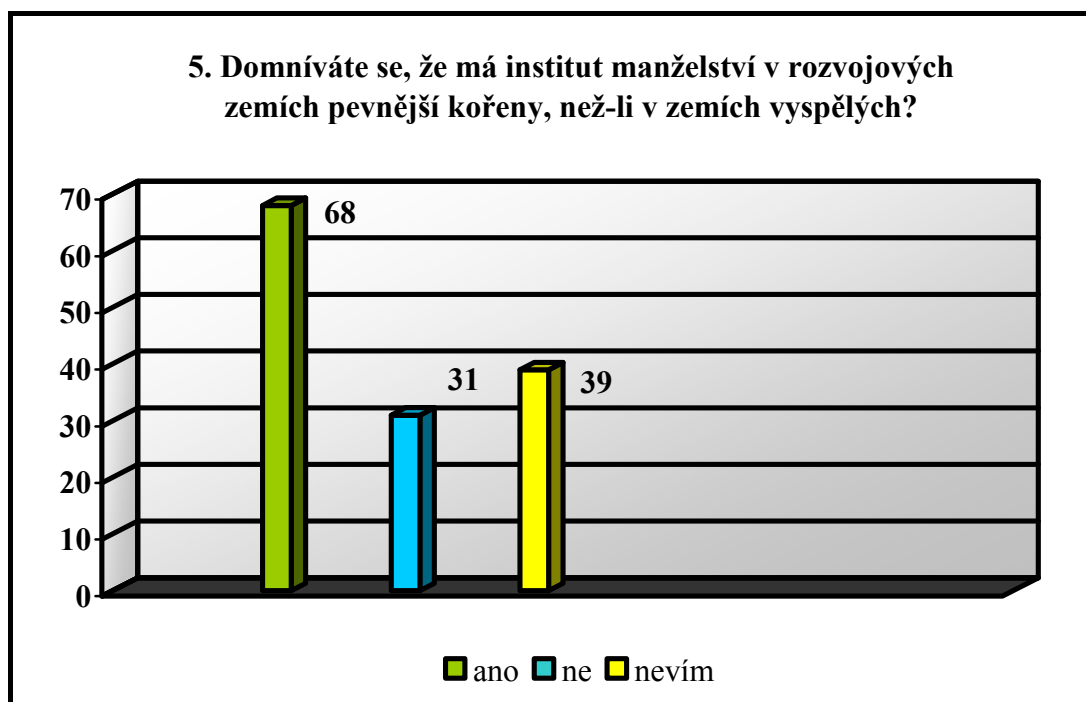

Graf č. 4 znázorňuje postoje lidí k nesezdaným párům s dětmi. 77 dotázaných s tímto trendem souhlasí. Naopak 61 občanů s tolerancí společnosti nesouhlasí.

Rodina a rodiny - formy soukromého života v ČR

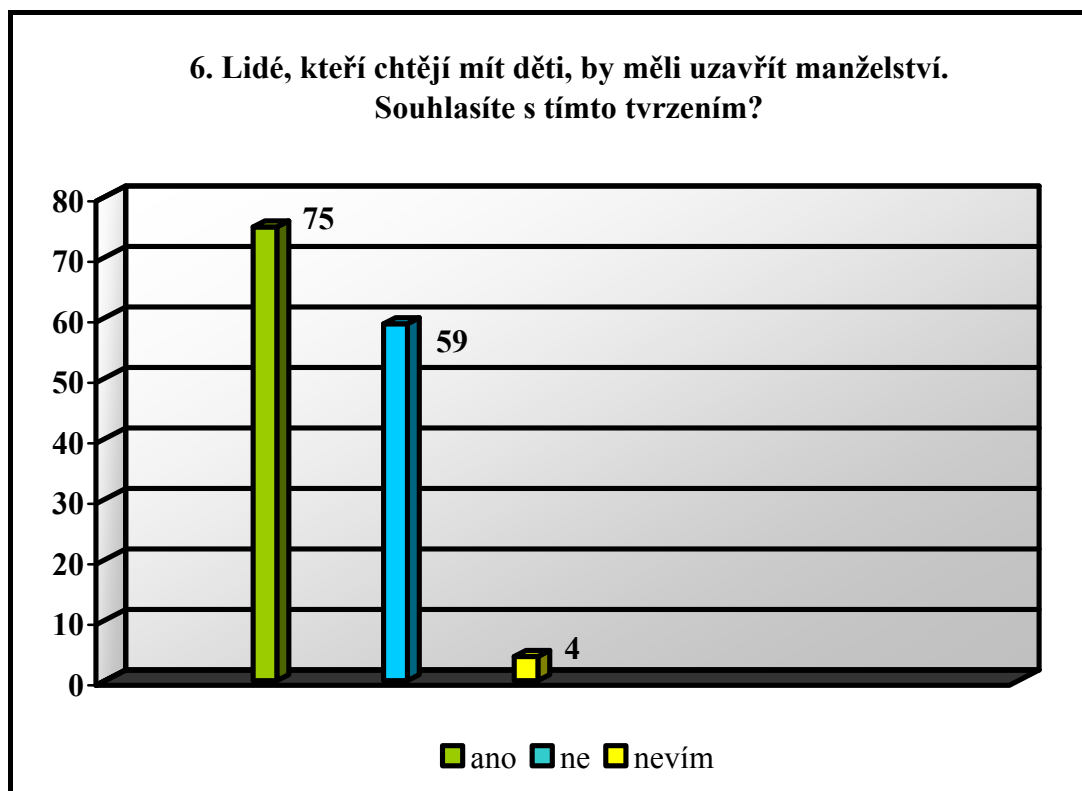
V roce 2005 realizoval Sociologický ústav AV ČR kvantitativní výzkum v rámci projektu Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života v ČR. Výzkum zahrnoval 5510 respondentů ve věku 25 - 54 let (2778 mužů, 2732 žen) vybraných metodou kvótního výběru. Dotazovaným byly předkládány jednotlivé možné způsoby organizace intimity, které hodnotili na stupnici 1 - velmi dobré až 4 - velmi špatné. Bylo zjištěno, že nesezdané soužití partnerů, do kterého se narodily děti, je ženami negativněji hodnoceno než muži. Celkově je toto rodinné uspořádání hodnoceno pozitivně necelými dvěma třetinami populace. Největší rozdíl mezi muži a ženami se objevuje u mladé generace ve věku 25 - 34 let, kdy 69 % mladých mužů a 63 % mladých žen hodnotí nesezdané soužití s dětmi jako velmi dobré či spíše dobré.

Graf č. 5: Manželství v rozvojových zemích

Jak vidíme na grafu 5, pevnější kořeny institutu manželství v rozvojových zemích spatřuje 68 respondentů. 31 oslovených se domnívá, že tomu tak není a v 39 případech zněla odpověď nevím.

Graf č. 6: Dítě jako důvod uzavření manželství

Z grafu č. 6 je patrné, že 76 respondentů se s výše uvedeným tvrzením ztotožňuje. 56 oslovených se domnívá, že lidé nemusejí uzavírat manželství, pokud chtějí děti a pouze 4 lidé zvolili variantu nevím.

Manželství a jeho význam v pojetí české veřejnosti

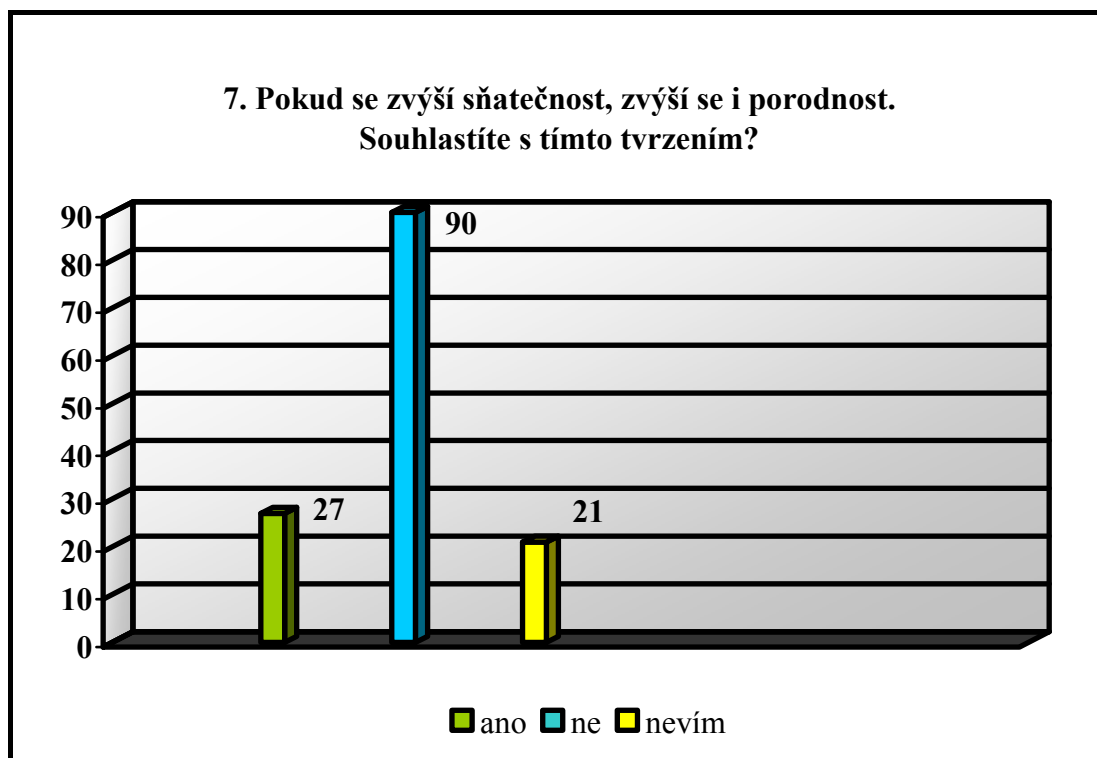
V listopadu 2006 byli Centrem pro výzkum veřejného mínění čeští občané dotazováni zda (ne)souhlasí s výroky o manželství. Jeden z výroků zněl: „Lidé toužící mít děti by měli uzavřít sňatek“. Necelá polovina Čechů (48 %) se domnívá, že lidé chtějící mít děti, by měli manželství uzavřít, opačné stanovisko zastávají 23% osob a 27% respondentů odpovědělo neutrálně (ani souhlasí, ani nesouhlasí). Dotazovaný soubor čítal 1092 občanů (Dimitrová 2007).

Postoje k manželství a rodičovství v České republice a v Evropě

Srovnání postojů k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě se na základě dat ISSP³⁴ 2002 věnovala studie Chaloupkové a Šalamounové z roku 2004. Tato studie srovnávala postoje k této problematice v osmi evropských státech. Respondenti měli vyjadřovat svůj postoj k jednotlivým výroky na pětibodové škále (rozhodně souhlasím - rozhodně nesouhlasím). Autorky Chaloupková a Šalamounové ve své studii uvádí mezinárodní srovnání podílu respondentů, kteří rozhodně a spíše souhlasí s výroky: „Lidé, kteří chtějí mít děti, by měli uzavřít manželství“. Nejvýrazněji tento postoj zastávají Poláci a Slováci, a to shodně 70%. V České republice s tímto tvrzením souhlasí 58% respondentů. Výsledky v Maďarsku a Francii jsou téměř totožné. V těchto dvou zemích s výroky rozhodně a spíše souhlasí 42% a 41% respondentů. Manželství považuje za podmínku rodičovství pouze 36% Španělů a 31% Švédů. Nejméně lidí, což je 25%, s tímto tvrzením souhlasí v Nizozemí. Vzhledem k tomu, že je tato země vyhlášena svou tolerancí, a mimo jiné to byl první stát, který v roce 2001 uznal uzavírání sňatků mezi homosexuály, dal se tento výsledek předpokládat (Chaloupková, Šalamounová 2004).

³⁴ ISSP (International Social Survey Programme) je mezinárodní výzkumný projekt, který vznikl v roce 1983. Mezinárodní srovnání bylo v rámci této studie omezeno na srovnání evropských zemí.

Graf č. 7: Vliv sňatečnosti na porodnost

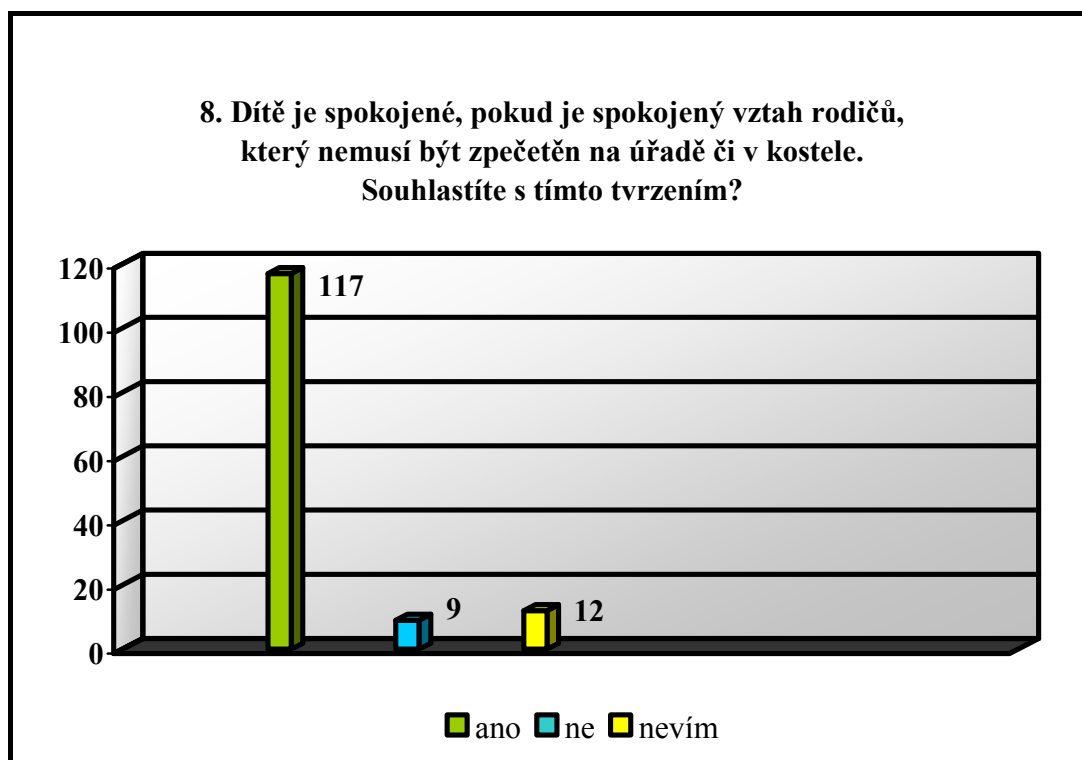

Jak vidíme na grafu č. 7, respondentů, kteří se domnívají, že je nízká porodnost ovlivněna sníženým počtem sňatků, je v průměru 27. Vysoký podíl dotazovaných, a to 90, se domnívá, že sňatečnost nemá na porodnost vliv. Odpověď nevím se vyskytuje v 21 případech.

Někteří čeští demografové vyslovili na konci 90. let tezi, že pokud se u nás nezvýší sňatečnost, nezvýší se ani porodnost, neboť převážná většina dětí se rodí v manželství. Skutečnost ovšem nemusí být tak jednoznačná. V České republice se totiž jednak permanentně zvyšuje podíl dětí narozených mimo manželství (kdy od roku 1990 zaznamenáváme lineární růst z 9% na 28% v roce 2003), jednak se stále více ukazuje, že i v české společnosti může platit teze, že nízká sňatečnost je vlastně výsledkem nízkých plodnostních aspirací³⁵ (Kocourková 2006, s. 70).

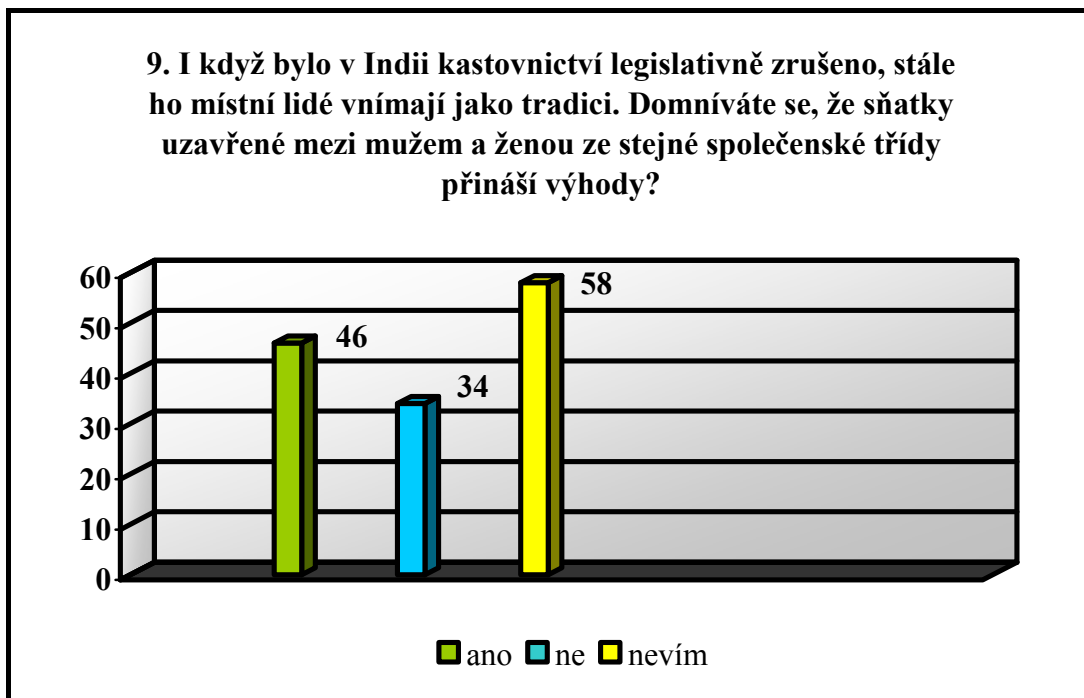
³⁵ Tezi o tom, že vztah mezi sňatečností a plodností může mít i obrácenou kauzalitu, tedy, že nízká sňatečnost je výsledkem snižující se ochoty mladé generace přivádět děti na svět, formuloval Hoffman Nowotny (1987).

Graf č. 8: Spokojenost dítěte v nesezdaném soužití

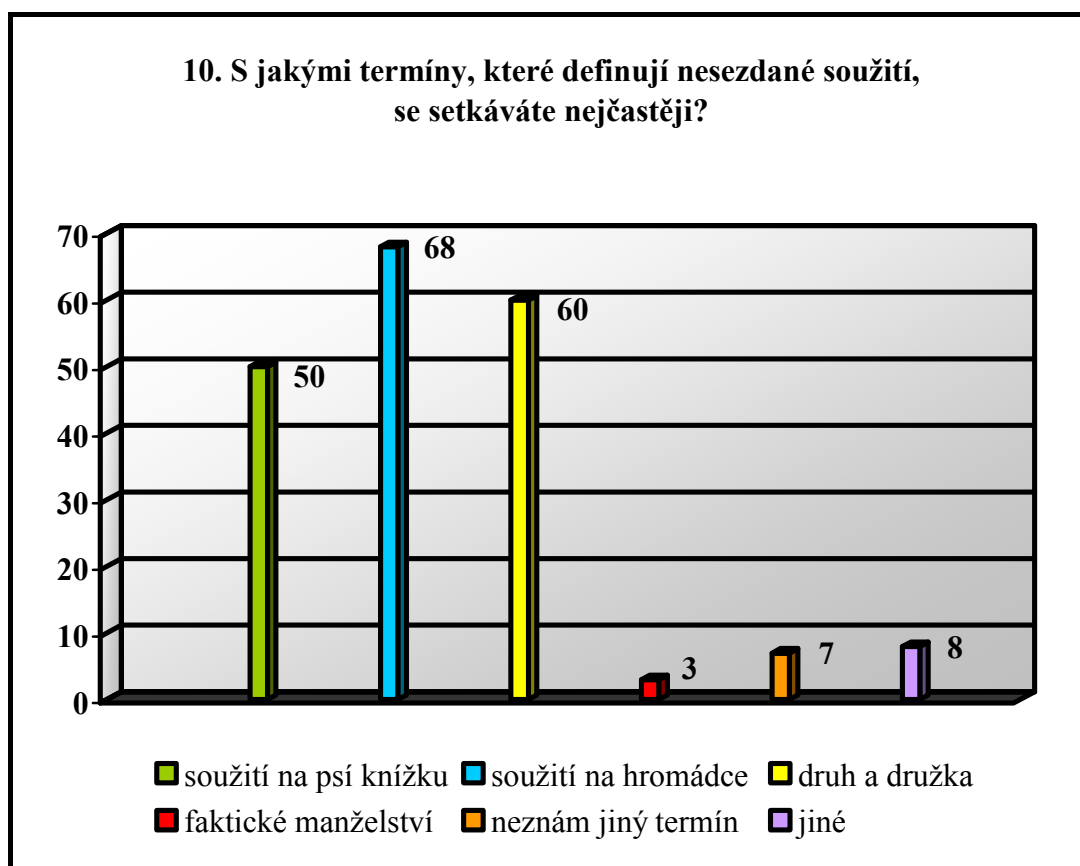
Graf č. 8 znázorňuje, že s tímto tvrzením souhlasí respondenti nejčastěji, a to v 117 případech. V průzkumu se vyskytuje i 9 nesouhlasných odpovědí a 12 oslovených není rozhodnuto.

Graf č. 9: Sňatky mezi partnery ze stejné společenské třídy

Z grafu č. 9 je patrné, že výhody v takto uzavřeném sňatku spatřuje 46 oslovených. Respondentů, kteří se domnívají, že takový sňatek výhody nepřináší, se ve výzkumném šetření nachází 36. V této otázce můžeme pozorovat nejčastěji odpověď nevím. Tuto variantu zvolilo 58 respondentů.

Graf č. 10: Termíny nesezdaného soužití

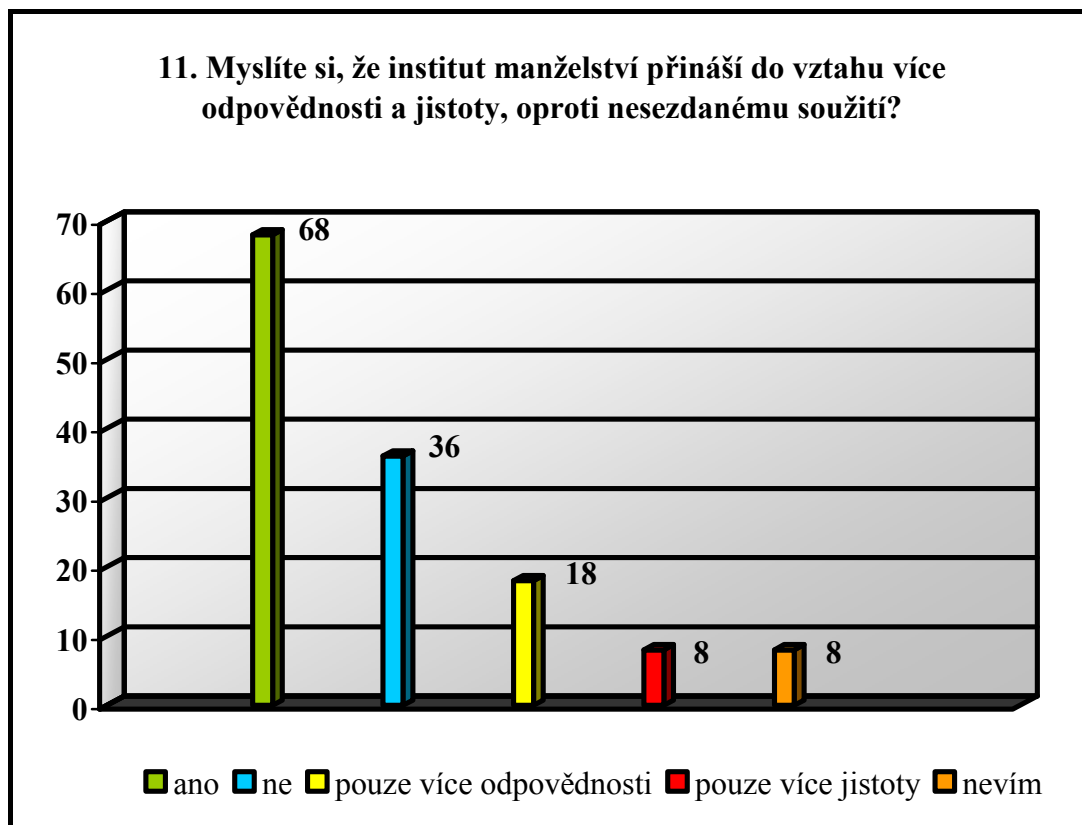

Jak vidíme na grafu č. 10, nejčastěji se muži a ženy setkávají s termínem soužití na hromádce. Setkání s tímto výrazem uvádí 68 respondentů. Na druhém místě uvedli oslovení termín druh a družka, a to v 60 případech. O deset respondentů méně, tedy 50, se nejčastěji setkává s výrazem soužití na psí knížku. Jiný termín než nesezdané soužití nezná 7 účastníků průzkumu. Pouze 3 dotázaní se setkali s pojmem faktické manželství a odborný výraz kohabitace neslyšel žádný z oslovených. 8 respondentů uvedlo jiný název, některý z nich byl uveden vícekrát.

Termíny uváděné pod variantou „jiné“:

- žijí spolu,
- chodí spolu,
- svobodné soužití,
- soužití na knížku.

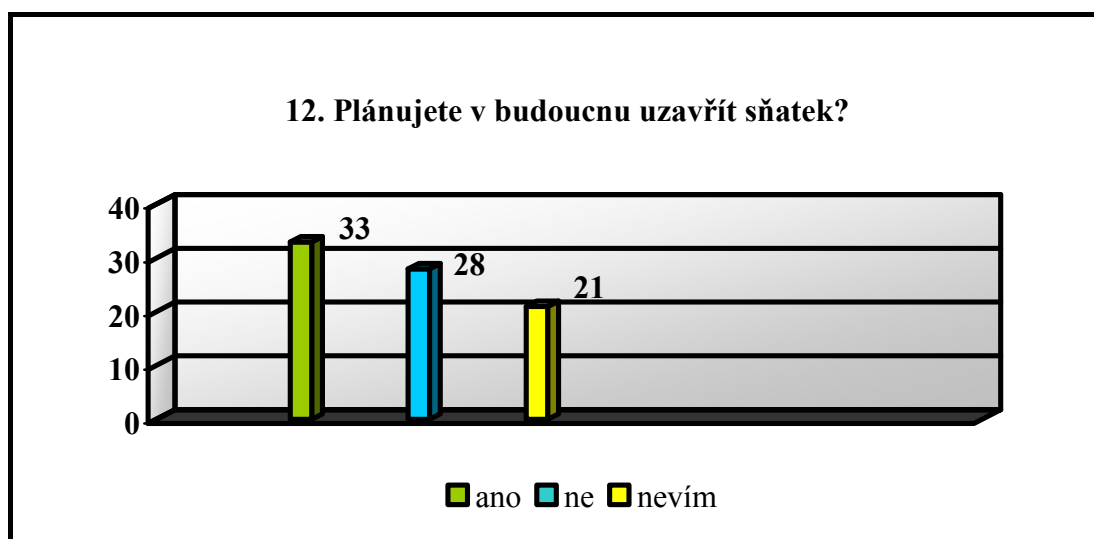
Graf č. 11: Odpovědnost a jistota v manželství

68 respondentů se domnívá, že manželství přináší do vztahu více odpovědnosti a jistoty. 36 oslovených si myslí, že tomu tak není. Názor, že manželství přináší více odpovědnosti, sdílí pouze 18 lidí. Větší jistotu v manželství spatřuje 8 respondentů a v 8 případech se setkáváme s odpovědí nevím.

Psycholožka Alena Páchová uvádí, že společně s manželstvím přijímáme nejen svého partnera, kterému aktem manželství dáváme najevo, že to s ním myslíme opravdu vážně, ale i odpovědnost. Svému dítěti poskytujeme určité zázemí a jistotu, což v životě na psí knížku není. A skutečnost je taková, že ze soužití na psí knížku se také snadněji odchází (Rossi 2009). Rozhodne-li se kterýkoliv z partnerů vztah ukončit, nemůže mu v tom druhý partner legislativně upraveným způsobem bránit. O rozchodu se neseписuje žádný protokol, a ani se nevydává žádné úřední rozhodnutí (Choděra 2002, s. 20).

Graf č. 12: Plánování uzavírání sňatků

Na tuto otázku kladně odpověděli 33 respondenti. Naopak sňatek neplánuje uzavřít 28 oslovených. Nerozhodnuto je 21 lidí. Odpovědi nedosahují 100%, neboť na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří nežijí v manželském svazku.

Naše společnost 2009

Roku 2009 byl proveden výzkum Naše společnost, jehož realizátorem bylo Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.. Průzkumu se účastnili 1082 respondenti. V jedné části dotazníku byla svobodným, rozvedeným a ovdovělým položena otázka, zda plánují někdy v budoucnu uzavřít sňatek, včetně uvedení důvodu. Podíly osob, které odpověděli ano a ne, byly téměř totožné (38% a 37%). Čtvrtina respondentů nebyla zatím rozhodnuta a uvedla, že neví. Mezi dotázanými, kteří s uzavřením sňatku nepočítají, převažoval argument vysokého věku a chatrného zdraví u ovdovělých a špatné zkušenosti z předešlých manželství u rozvedených. Část respondentů, kteří zaujímají k možnosti uzavření sňatku negativní postoj tak činí proto, že si cení více svobody než manželství. Někteří dotázaní nehodlají uzavřít sňatek, protože jej považují za zbytečný pro partnerské soužití (Šamanová 2009).

2.1 Výsledek výzkumného šetření

Vzhledem k tomu, že se zvyšuje průměrný věk vstupu do manželství, pokusila jsem se pomocí první otázky zmapovat, jaké jsou podle názorů respondentů hlavní důvody tohoto jevu. Graf č. 1 vypovídá o tom, že problematice snižování sňatečnosti přisuzují respondenti více příčin. Nejčastěji uváděným faktorem je ekonomická situace (75), s kterou úzce souvisí nedostupnost, resp. finanční náročnost bydlení (46). Oba faktory je možné zařadit do skupiny materiálních podmínek. Podle Rychtaříkové je trend snižování sňatečnosti důsledkem nepříznivých ekonomických podmínek transformující se české společnosti, neboť růst životních nákladů, nedostatek sociální jistoty včetně nedostupnosti získání vlastního bydlení způsobuje odkládání vstupu do manželství na pozdější léta (Veselá 2003, s. 41). Rovněž dosavadní praktické i teoretické zkušenosti uvádějí, že možnost samotného bydlení považují mladí lidé za velmi důležitý činitel ovlivňující jejich rozhodování, zda sňatek uzavřít či nikoliv (Kuchařová 1999). Pořízení vlastního bydlení je největší investice v životě člověka, proto je výsledkem vynaložení množství práce. Domnívám se, že částečným řešením by mohlo být odstranění nedostatků v bytové politice. Vezmeme-li v úvahu, že jsou dnešní mladí lidé nositeli nového životního způsobu, jehož prioritou již není manželství a založení rodiny, není překvapivé, že respondenti volili jako příčinu snižování sňatečnosti změnu hodnotového systému jedince (45). Nejvíce mě překvapilo, že názory obou pohlaví jsou shodné, s přihlédnutím k většímu zastoupení žen. Předpokládala jsem, že budou muži častěji volit variantu touha po svobodě, nikoliv finanční situaci, vzhledem k tomu, že se často setkávám s názory mužů, že manželství přináší nevýhody omezující svobodu jednotlivce.

Z grafu č. 2 a výzkumného šetření Rodina a gender role je patrné, že si chtějí lidé před uzavřením manželství společně soužití vyzkoušet. Obecně lze konstatovat, že nesezdané soužití snoubenců se u nás stává tradičním jevem a je společností tolerováno. Jestliže porovnáme údaje získané našim šetřením a výzkumem ISSP, zjistíme, že se výsledky významně neliší, ovšem je třeba přihlídnout k početnímu rozdílu respondentů. Respondenti, kteří nesdíleli názor, že by společné soužití mělo být předstupněm manželství, se nejčastěji nacházeli ve věkové kategorii 45 - 53 let a 54 let a více. Nesezdanému soužití, jako předmanželské formě vyslovují podporu mladí lidé a střední generace. Obě šetření také ukazují, že mezi postoji mužů a žen

nejsou významné rozdíly. Kladný postoj zaujímá cca 70% dotázaných. Většina mladých lidí předpokládá, že tím, že si společný život před sňatkem „vyzkouší“, zvýší úspěšnost volby životního partnera (Fialová 2000, s. 156).

Graf č. 3 znázorňuje počet respondentů, kteří se (ne)domnívají, že je nesezdané soužití trendem převážně vyspělých zemí. 74 kladné odpovědi svědčí o tom, že lidé správně nespojují tento fenomén s rozvojovými zeměmi. Zůstává však otázkou, zdali i v těchto zemích nenastane boom nesezdaného soužití, který se v moderním světě začal objevovat od 60. let 20. století. Vzhledem k tomu, že západní tradice pronikají do všech koutů světa, je pravděpodobné, že se bude někdy v budoucnu hovořit o kohabitaci i v rozvojových zemích.

Postoj společnosti k nesezdaným párům s dětmi znázorňuje graf č. 4. I když větší podíl respondentů (77) souhlasí s tímto trendem, nedá se říci, že by byl rozdíl mezi kladnými a zápornými odpověďmi nějak markantní. Nutno podotknout, že s tolerancí společnosti vůči nesezdaným párům s dětmi, nesouhlasí zejména občané, kteří uzavírali sňatek a měli děti v době, kdy bylo nemyslitelné, aby se dítě narodilo nesezdaným rodičům. Obecně lze tedy říci, že je společnost ke kohabitaci párů benevolentní, a to jak v případě nesezdaných partnerů bez dětí, tak s dětmi. V druhém případě už ovšem tolerance není tak vysoká.

Graf č. 5 prezentuje výsledky na otázku, zda se lidé domnívají, že má institut manželství v rozvojových zemích pevnější kořeny, nežli v zemích vyspělých. Dvě třetiny respondentů odpověděly kladně. Sňatek je v každé společnosti spojen s určitými tradicemi a pravidly, které se mnohdy opírají o náboženství. Sňatečnost je v rozvojových zemích vysoká, neboť víra je v těchto zemích na předním místě a tradice jsou striktně dodržovány.

Odpovědi oslovených zda souhlasí s tvrzením, že lidé, kteří chtějí mít děti, by měli uzavřít manželství zobrazuje graf č. 6. Zařazení České republiky mezi země, které zastávají tradiční model rodiny, začíná být minulostí. Porovnáme-li výsledky všech zmíněných výzkumných šetření, zjistíme, že od roku 1997 došlo ve společnosti k výrazným změnám, s přihlédnutím nejen k velikosti zkoumaného vzorku respondentů, ale také věkového složení. Společnost je čím dál více tolerantnější

a nakloněná k alternativním formám soužití, o čemž svědčí i statistické údaje, které dokládají nárůst mimomanželské plodnosti a také podíl 59 nesouhlasných odpovědí s daným výrokiem v našem výzkumném šetření nesvědčí o tom, že by se názor lidí do budoucna změnil.

Graf č. 7 představuje výrok, pokud se zvýší sňatečnost, zvýší se i porodnost. S tímto tvrzením nesouhlasí 90 respondentů. V moderních společnostech platí, že sňatek již není podmínkou založení rodiny. Mladí lidé spolu žijí v předmanželském nesezdaném soužití a teprve až se rozhodnou mít děti, uzavřou sňatek. Současná česká sňatečnost není způsobena tím, že by česká mládež negovala manželství, ale tím, že se zatím nerozhodla mít děti (Kocourková 2006).

Názor na tvrzení dítě je spokojené, pokud je spokojený vztah rodičů, který nemusí být zpečetěn na úřadě či v kostele je znázorněn v grafu č. 8. Když jsem sestavovala tuto otázku, vycházela jsem z tvrzení rodinného poradce Petra Kopeckého, který zastává názor, že dítě bude spokojené, když jeho rodiče budou mít spokojený vztah (Rossi 2009) a předpokládala jsem, že souhlas s tímto výrokiem bude jednoznačný. 117 kladných odpovědí můj předpoklad potvrdilo, ale i tak mě překvapilo, že se v této otázce našlo 9 nesouhlasných odpovědí. Vzhledem k tomu, že respondenti nemuseli uvádět důvod své volby, nedozvíme se, proč s tímto tvrzením nesouhlasí. Pokud bych v budoucnu prováděla výzkum na toto téma, doplnila bych tedy otázku o uvedení důvodu v případě nesouhlasné odpovědi.

Domníváte se, že sňatky uzavřené mezi mužem a ženou ze stejné společenské třídy přináší výhody, bylo znění deváté otázky (graf č. 9). Nejčastěji se zde vyskytovala odpověď nevím, a to v 58 případech. Usuzuji, že tak respondenti odpovídali proto, že nemají s tímto jevem zkušenost, a tudíž ani reálnou představu o tom, jaké výhody takový vztah může přinášet.

S jakými termíny definujícími nesezdané soužití se setkávají respondenti nejčastěji, zjišťovala otázka 10 (graf č. 10). Nejčastěji se lidé setkávají s termínem soužití na hromádce a druh/družka. Vzhledem k tomu, že je pojem druh a družka používán v legislativě není výsledek nějak překvapující. Výraz „žijí spolu na psí knížku“ používají zejména autoři článků na internetu, proto jej zná zejména mladší

generace. Termín kohabitanace je nejen odborný, ale také na první „pohled“ nic neříkající, proto se není čemu divit, že ho nevedl žádný z respondentů.

Názor na to, zda institut manželství přináší do vztahu více odpovědnosti a jistoty, oproti nesezdanému soužití prezentuje graf č. 11. Téměř polovina oslovených (68) tento názor sdílí.

Plánování sňatků ukazuje graf č. 12. Jestliže srovnáme naše výzkumné šetření s výzkumem Naše společnost, zjistíme, že plány lidí, týkající se uzavírání sňatků, jsou téměř totožné. Musíme ovšem opět přihlídnout k velkému početnímu rozdílu zkoumaného vzorku respondentů. Obecně lze říci, že svobodní lidé uzavřít sňatek plánují. Naopak rozvedení a ovdovělí již na manželství rezignovali a ve většině případů do nového manželství vstupovat nechtějí.

2.2 Závěr výzkumného šetření

Hlavním cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit zejména postoje lidí všech věkových kategorií k otázce nesezdaného soužití, jak jsou tolerantní k fenoménu nesezdaných párů s dětmi a zda plánují v budoucnu uzavřít sňatek. Některé z otázek byly porovnány s výsledky jiných výzkumných šetření a ukázalo se, s přihlédnutím k velikosti zkoumaného vzorku respondentů, že závěry jednotlivých šetření jsou podobné. Domnívám se, že cíle praktické části bakalářské práce se mi podařilo naplnit.

ZÁVĚR

V současné době se většina vyspělých zemí potýká s tím, co demografové nazvaly druhou demografickou transicí. Ta se mimo jiné vyznačuje poklesem sňatečnosti a porodnosti, nárůstem nesezdaných soužití, mimomanželské plodnosti a v neposlední řadě zvyšováním věku snoubenců. Uzavření manželství již není v mnoha zemích samozřejmou součástí životních plánů jedinců. Stáváme se dobrovolně či nikoliv tvůrci rozmanitých forem partnerského soužití počínaje nesezdaným soužitím, které se stalo výrazným znakem proměny rodinného chování v západních zemích od konce 60. let. Výsledky výzkumných šetření ukazují, že manželství zastává mezi formami partnerského soužití stále monopol, probíhající změny však naznačují odklon od této uniformity. Dovolím si tvrdit, že nárůst sňatečnosti je ve vyspělých zemích v nejbližší budoucnosti nepravděpodobný. Vypovídá o tom nejen odklad sňatků do vyššího věku a často samotné odmítání této formy soužití, ale také skutečnost, že podpora mladých rodin není prioritou zákonodárců.

Pokud se podíváme na tuto problematiku z hlediska rozvojových zemích, můžeme spatřovat rozdíly. Instituce manželství má v zemích třetího světa pevné kořeny. V některých oblastech už je sice viditelný vliv západní kultury, ale náboženství a tradice mají stále silný vliv.

Problematika sňatečnosti a nesezdaného soužití se stává předmětem zájmů mnoha odborníků v řadě evropských zemí. Kladně hodnotím skutečnost, že se současné průzkumy snaží zjistit zejména příčiny tohoto jevu, nikoliv pouze početní zastoupení těchto forem soužití opírajíc se o demografické statistiky. Díky těmto šetřením si můžeme udělat představu např. o tom, zda lidé plánují uzavřít manželství, proč se rozhodli pro partnerský vztah bez sňatku či jaké výhody přináší soužití, které si zvolili. V žádném průzkumu však nenajdeme názory dětí, které v nesezdaném svazku žijí či žily. V diplomové práci bych se proto chtěla věnovat tomuto tématu. Vzhledem k velkému nárůstu mimomanželské plodnosti je ale pravděpodobné, že se brzy odborníci zaměří i na tuto skupinu respondentů.

Domnívám se, že cíle stanovené v úvodu bakalářské práce se mi podařilo naplnit. Prostřednictvím teoretické části jsem se pokusila popsat současné trendy partnerského soužití, jak v zahraničí, tak v České republice, a tím z části přispět k jejich pochopení. Cílem praktické části pak bylo zmapovat postoje veřejnosti k otázce nesezdaného soužití a některé zjištěné informace porovnat s dostupnými statistikami a výzkumy, popř. s názory odborníků.

„Manželství je plné starostí a trnů,
ale nese ovoce, které se jinde nerodí.“
Charles de Sainte-Beuve

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Literatura

- Čína. Velvyslanectví čínské lidové republiky v České republice. Praha: Futura, 2000. 86 s. ISBN 80-85523-70-1.
- FIALOVÁ, L., et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 163 s. ISBN 80-85850-87-7.
- HAMPLOVÁ, D. *Děti na psí knížku? : Mimomanželská plodnost v ČR*. 1. vydání Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.
- HAMPLOVÁ, D., et al. *Nemanželská plodnost: její rizika a sociální podmínky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. 27 s. ISBN 80-7330-105-9.
- CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vydání. Praha: GRADA, 2002. 107 s. ISBN 80-247-0217-7.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici: soubor kanonických studií*. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, Teologická fakulta, 2006. 103 s. ISBN 80-7040-921-5.
- KOCOURKOVÁ, J., RABUŠIC, L. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?* Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2006. 158 s. ISBN 80-86561-93-3.
- KOVAŘÍK J., ŠMOLKA P. *Současná rodina: problémy - konstanty – proměny - naděje*. Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 1996. 71 s.

- KUCHAROVÁ, V., NEDOMOVÁ, A., ZAMYKALOVÁ, L. *Předpoklady sňatkového a rodinného chování mladé generace*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1999. 88 s.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- MOŽNÝ, I. *Kapitoly ze sociologie rodiny*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, Filozofická fakulta, 1987, 143 s.
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
- MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 268 s. ISBN 80-85850-53-2.
- PLAŇAVA, I. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: Lidové noviny, 1998. 218 s. ISBN 80-7106-292-8.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou? porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vydání. Praha: SLON, 2001. 265 s. ISBN 80-86429-01-6.
- ROSSI, A. Nejsme manželé a máme dítě. No a co? *Žena a život*, 2009, č. 24, s. 17. ISSN 1210-8235.
- SILLAMY, N. *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 246 s. ISBN 80-244-0249-1.

- SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
- SMITH, H. *Světová náboženství: Po stopách moudrosti předků*. Praha: Knižní klub, 1995. 255 s. ISBN 80-7176-217-2.
- *Sňatečnost a rodina*. 1. vydání. Praha: Academia, 1992. 254 s. ISBN 80-200-0068-2.
- ŠŤASTNÁ, A. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. 1. vydání. Praha: VÚPSV, 2009. 131 s. ISBN 978-80-7416-038-7.
- TOMÁŠEK, M. Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 1, s. 81-101. ISSN 0038-0288.
- *Velký sociologický slovník*. 2. svazek, P-Ž. Praha: Karolinum, 1996. 749-1627 s. ISBN 80-7184-310-5.
- VESELÁ, R., et al. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003. 262 s. ISBN 80-86432-48-3.
- VERECKÝ, L. Je monogamie přežitkem? *Magazín dnes*, 2010, roč. XVII., č. 6, s. 22-28. ISSN 1210-1168.
- ŽÁK, M., et al. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde, 1999. 806 s. ISBN 80-7201-172-3.

Internetové zdroje

- Český rozhlas Leonardo. Třetí dimenze. *Fenomén singles* [online]. 2010 [cit. 2010-03-01]. Dostupný z www: http://www.rozhlas.cz/leonardo/audio/?p_po=3057&p_dat_from=05.06.2009&dni=1.
- DIMITROVÁ, M. *Manželství a jeho význam v pojetí české veřejnosti*. Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ, AV ČR, v.v.i. Naše společnost [online]. 2007 Dostupný z www: http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=nase_spolocnost&r=1&offset=113&shw=100074.
- DUDOVÁ, R. *Rodina a rodiny – formy soukromého života v České republice* [online] 2006. Dostupný z www: <http://www.soc.cas.cz/promeny/info/cz/25017/Kvantitativni-vyzkum.html>.
- GOLA, P. *Společné zdanění manželů: Letos naposledy* [online]. 2007 [cit. 2007-11-16]. Dostupný z www: <http://www.mesec.cz/clanky/spolecne-zdani-manzelu-letos-naposledy/?do=pollInText2926-viewResult>.
- CHALOUPKOVÁ, J., ŠALAMOUNOVÁ, P. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Sociologický ústav AV ČR. Sociologické studie. 2004. Dostupný z www: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=251>.
- POČTOVÁ, J. Synopse dokumentárního filmu „Singles“ [online]. 2009. Dostupný z www: <http://www.singles-film.cz/index.php?p=ofilmu>.
- ŠAMANOVÁ, G. *Partnerství, manželství, rodičovství*. Naše společnost - projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. [online]. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupný z www: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100993s_ov100112.pdf.

Právní předpisy

- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1: Typy rodin samoživitelů se závislými dětmi	25
Tabulka č. 2: Počet sňatků a průměrný věk snoubenců v ČR.....	32
Tabulka č. 3: Identifikační údaje respondentů	40
Graf č. 1: Faktory ovlivňující snižování sňatečnosti.....	41
Graf č. 2: Kohabitace jako předstupeň manželství	43
Graf č. 3: Trend nesezdaného soužití ve vyspělých zemích	44
Graf č. 4: Tolerance společnosti k nesezdaným párům vychovávajícím děti	45
Graf č. 6: Dítě jako důvod uzavření manželství.....	47
Graf č. 7: Vliv sňatečnosti na porodnost.....	49
Graf č. 8: Spokojenost dítěte v nesezdaném soužití.....	50
Graf č. 9: Sňatky mezi partnery ze stejné společenské třídy.....	51
Graf č. 11: Odpovědnost a jistota v manželství	53
Graf č. 12: Plánování uzavírání sňatků	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Vývoj sňatečnosti v České republice

Příloha č. 2: Podíl ženatých mužů a vdaných žen ve vybraných zemích

Příloha č. 3: Dotazník

Příloha č. 1

VÝVOJ SŇATEČNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice lze odlišit tři vývojové etapy sňatečnosti svobodných.

1. Poválečné období až do šedesátých let 20. století

Sňatek uzavíralo stále více lidí a zároveň se snižoval věk při vstupu do manželství. Podobně tomu bylo i ve zbytku Evropy. Roku 1945 byla snížena hranice zletilosti z 21 let na 18. Od roku 1948 byly vypláceny novomanželské půjčky (7 200 Kčs, což tou dobou představovalo přibližně půlroční pracovní příjem; úroková sazba půjčky byla 3,5% a po narození prvního dítěte se půjčka již neúročila a snížila se o 1/6 a při narození každého dalšího dítěte se dále snížila o stejnou hodnotu).

2. Počátek šedesátých let až rok 1989

Sňatečnost v tomto období klesla na obvyklou úroveň (90 % u mužů a 95 % u žen). Zatímco v mezinárodním přehledu dochází k prvním trvalým poklesům úrovně sňatečnosti, v České republice v 70. letech úroveň sňatečnosti vzrostla, nedosáhla však hodnot poválečného období. V roce 1973 bylo uzavřeno rekordních 99 518 sňatků. Jako jedna možná příčina tohoto vzrůstu může být považováno uzavření hranic ČR od 1. září 1969, čímž se zúžily možnosti obyvatel. Od 1. 4. 1973 byl zákon z roku 1948 nahrazen novým zákonem O státní podpoře novomanželům. Státní podpora byla vyplácena manželům mladším třiceti let a majícím hrubý měsíční plat nižší než 5000 Kčs. Výše státní podpory byla 30 000 Kč. Půjčit si mohli manželé buď na pořízení bytu (úroky 1 %) nebo na zařízení bytu (úroky 2,5 %). Doba splatnosti byla 10 let a při narození dítěte se prodloužila o 1 rok. Zároveň se při narození prvního dítěte, pokud se dožilo jednoho roku, snížila půjčka o 2000 Kčs a u každého dalšího dítěte o 4000 Kčs. Odhadem 3/4 rodin novomanželů splňovaly uvedené podmínky a čerpaly novomanželskou půjčku.

3. Období od devadesátých let 20. století

V 90. letech došlo k výraznému snížení úrovně sňatečnosti svobodných a zároveň se zvýšil průměrný věk při vstupu do manželství. Manželské formy se začínají pluralizovat. Vedle manželství se rozšiřuje i nesezdané soužití a též např. living apart together (www.demografie.info).

Příloha č. 2

Tabulka č. 4: Podíl ženatých mužů a vdaných žen ve vybraných zemích (%)

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Marriage Data 2008 (POP/DB/Marr/Rev2008).						
WOMEN AND MEN BY MARITAL STATUS All rights reserved						
Country		China	India	Nepal	Sweden	Czech Republic
		2000	2001	2001	2002	2001
15-19	Men	0,3	5,2	11,8	0,1	0,2
	Women	1,2	24,5	33,4	0,4	0,8
20-24	Men	21,1	34,4	49,1	2,0	8,6
	Women	42,0	75,7	78,5	6,2	21,4
25-29	Men	73,7	71,4	81,3	11,3	40,8
	Women	89,4	92,2	93,7	20,7	59,9
30-34	Men	89,3	90,0	93,6	29,4	64,7
	Women	95,1	94,2	96,1	40,1	74,6
35-39	Men	91,3	95,1	96,3	41,5	71,7
	Women	94,5	93,2	96,1	48,8	76,5
40-44	Men	90,7	95,7	96,6	49,0	73,4
	Women	93,4	90,1	95,1	54,6	76,1
45-49	Men	90,0	95,5	96,7	54,7	74,9
	Women	92,3	86,9	93,4	58,5	74,9
50-54	Men	88,4	93,7	95,7	59,8	77,6
	Women	88,9	78,1	90,1	61,6	73,7
55-59	Men	85,8	92,3	94,5	63,9	80,4
	Women	83,6	76,8	87,1	63,3	70,1
60-64	Men	81,9	88,0	92,4	67,2	82,4
	Women	74,4	58,3	79,0	62,6	63,7

Zdroj: United Nations Population Division/ DESA
Fertility and Family Planning Section

Příloha č. 3

DOTAZNÍK

Vážený respondent,

jmenuji se Adéla Pírková a jsem studentka Pedagogické fakulty UP v Olomouci. Prosím Vás o vyplnění anonymního dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce, kterou píšete na téma Sňatečnost a nesezdaná soužití.

V následujících otázkách, prosím, zakroužkujte Vámi zvolenou variantu.

1. Které faktory podle Vašeho názoru ovlivňují snižování sňatečnosti?

(můžete zvolit i více odpovědí)

- a) ekonomická situace
- b) nedostupnost, resp. finanční náročnost bydlení
- c) změna hodnotového systému jedince
- d) prodlužování délky studia
- e) touha po svobodě
- f) jiné

2. Sdílíte názor, že by společné soužití mělo být předstupněm manželství?

- a) ano
- b) ne

3. Domníváte se, že je nesezdané soužití trendem převážně vyspělých zemí?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

4. V současnosti je již společnost značně tolerantní k párům, které spolu vychovávají své dítě, aniž by byly sezdány. Souhlasíte s tímto trendem?

- a) ano
- b) ne

5. Domníváte se, že má institut manželství v rozvojových zemích pevnější

kořeny, než-li v zemích vyspělých?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

6. „Lidé, kteří chtějí mít děti, by měli uzavřít manželství.“

Souhlasíte s tímto tvrzením?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

7. „Pokud se zvýší sňatečnost, zvýší se i porodnost.“

Souhlasíte s tímto tvrzením?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. „Dítě je spokojené, pokud je spokojený vztah rodičů, který nemusí být zpečetěn na úřadě či v kostele.“

Souhlasíte s tímto tvrzením?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. I když bylo v Indii kastovníctví legislativně zrušeno, stále ho místní lidé vnímají jako tradici. Domníváte se, že sňatky uzavřené mezi mužem a ženou ze stejné společenské třídy přináší výhody?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. S jakými termíny, které definují nesezdané soužití, se setkáváte nejčastěji?

- a) soužití na psí knížku
- b) soužití na hromádce
- c) druh a družka
- d) kohabitace
- e) faktické manželství
- g) neznám jiný termín
- f) jiné.....

11. Myslíte si, že institut manželství přináší do vztahu více odpovědnosti a jistoty, oproti nesezdanému soužití?

- a) ano
- b) ne
- c) pouze více odpovědnosti
- d) pouze více jistoty
- e) nevím

12. Plánujete v budoucnu uzavřít sňatek?

(odpovídají pouze osoby, které nežijí v manželském svazku)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Jste:

- a) muž
- b) žena

Vaše věková kategorie

- a) 18 – 26 let
- b) 27 – 35 let
- c) 36 – 44 let
- d) 45 – 53 let
- e) 54 let a více

Váš rodinný stav

- a) svobodný/svobodná
- b) nesezdané soužití
- c) ženatý/vdaná
- d) rozvedený/rozvedená
- d) vdovec/vdova

Velmi děkuji za ochotu a Váš čas strávený vyplněním tohoto dotazníku.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Adéla Pírková
Katedra:	Antropologie a zdravotní vědy
Vedoucí práce:	PhDr. Ivana Knausová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Sňatečnost a nesezdaná soužití - současná situace v rozvojových a vyspělých zemích
Název v angličtině:	Marriage rate and cohabitation - contemporary situation in developed and developing countries
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na problematiku sňatečnosti a nesezdaného soužití. Cílem teoretické části je seznámit čtenáře se základním pojmoslovím, nejčastějšími formami partnerského soužití a aktuální situací na sňatkovém trhu jak v České republice, tak v zahraničí. Praktická část této práce pak interpretuje názory a stanoviska náhodně vybraného vzorku respondentů, které byly získány v dotazníkovém šetření.
Klíčová slova:	Sňatečnost, nesezdané soužití, manželství, rodina, rozvojové a vyspělé země
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on the marriage and cohabitation rate. The aim of the theoretical part is to introduce the basic terminology to a reader, the most common forms of life of couples and current situation at the marriage market both in the Czech Republic and abroad. The practical part of the bachelor thesis interprets views and opinions of randomly selected sample of respondents, which were obtained in the survey.
Klíčová slova v angličtině:	Marriage rate, cohabitation, marriage, family, developed and developing countries
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Vývoj sňatečnosti v České republice Příloha č. 2: Podíl ženatých mužů a vdaných žen Příloha č. 3: Dotazník
Rozsah práce:	67 s., 6 s. příloh
Jazyk práce:	Český